

Vertrouwen tussen Netwerkpartners: Hoe Wordt het Gemeten?

HILLEMANS, D. (2058704)

d.hillemans@tilburguniversity.edu

Woordenaantal: 12368

Bachelorscriptie Bestuurskunde

Vakcode: 630502-B12

Begeleidend docent: R. Pranger

Tilburg Law School: Public Law and Governance

Tilburg University

2023

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding.....	2
1.1 Aanleiding	2
1.2 Probleem- en doelstelling.....	2
1.3. Vraagstelling	4
1.4 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie	5
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	6
2.1 Conceptualiseren en operationaliseren	6
2.2 Netwerken	6
2.3 De rol van vertrouwen in netwerken	8
Hoofdstuk 3: Methodologie.....	10
3.1 Onderzoeksstrategie en onderzoeksmethode.....	10
3.2 Zoek- en selectiestrategie	10
3.3 Analysestrategie	14
Hoofdstuk 4: Resultaten	16
4.1 Leeswijzer	16
4.2 Conceptualisering van vertrouwen	17
4.3 Het operationaliseren van vertrouwen.....	19
4.3.1. Indicatoren.....	19
4.3.2 Methoden van dataverzameling.....	23
Hoofdstuk 5: Conclusie en discussie.....	26
5.1 Conclusie.....	26
5.2 Discussie.....	26
5.2.1 Methodologische discussie	26
5.2.2 Inhoudelijke discussie	28
Hoofdstuk 6: Literatuurlijst	30
Hoofdstuk 7: Bijlagen	41
Bijlage 1: Ingevuld analysekader	41

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Aanleiding

In de hedendaagse maatschappij worden we geconfronteerd met maatschappelijke vraagstukken die steeds meer samenwerking vereisen. De literatuur over de private sector, de publieke sector en de non-profit sector besteedt steeds meer aandacht aan verschillende vormen van samenwerkingsverbanden, wat resulteert in een toenemende focus op netwerken. Provan en Milward (1995) stellen dat de verschillende sectoren op zoek zijn naar meer efficiënte en competitieve vormen van samenwerking die niet mogelijk zijn op basis van het marktprincipe of via hiërarchieën. Volgens hen zijn netwerken het antwoord hierop. Tegenwoordig worden netwerken door academici en beleidsmakers erkend als een belangrijke vorm van multi-organisatorisch bestuur. De voordelen van netwerken zijn volgens Provan en Kenis (2008) onder andere een beter leervermogen, een efficiënter gebruik van middelen, een beter vermogen om complexe problemen aan te pakken en een betere service voor klanten en cliënten.

Of een netwerk effectief is hangt af van verschillende factoren. Eén factor die vaak wordt genoemd in de literatuur die van invloed is op het functioneren van netwerken, is vertrouwen. Riche et al. (2020) stellen dat vertrouwen een belangrijke factor is in netwerken om het leervermogen te verbeteren. Provan en Kenis (2007) menen daaropvolgend dat vier factoren van invloed zijn op de effectiviteit van verschillende vormen van *network governance*: de mate van vertrouwen, het aantal netwerkleden, de mate van doelconsensus en de behoefte binnen netwerken aan netwerkcompetenties. Ze geven aan dat vertrouwen een hoge mate van invloed heeft op zelfregulerende netwerken. Klijn et al. (2010) stellen dat vertrouwen een sterke invloed heeft op de uitkomst van netwerken. Het belang van netwerken en vertrouwen in de literatuur is derhalve evident.

1.2 Probleem- en doelstelling

Het concept van netwerkeffectiviteit is een veelbesproken onderwerp in de literatuur dat zich richt op netwerken, vooral vanwege de toenemende relevantie van netwerken. De vraag hoe netwerkeffectiviteit het beste gemeten kan worden, blijkt echter een uitdaging. Provan et al. (2007) benadrukken dat de meting van netwerkeffectiviteit niet vanzelfsprekend is, omdat onduidelijk is op welk niveau de effectiviteit gemeten moet worden en of positieve uitkomsten van invloed zijn op het gehele netwerk of alleen op specifieke actoren binnen het netwerk. Dat maakt het meten van netwerkeffectiviteit complex en uitdagend. Naast netwerkeffectiviteit is er veel geschreven over de invloed van vertrouwen op netwerken. Klijn et al. (2010) stellen dat vertrouwen een aanzienlijke invloed heeft op de uitkomsten van netwerken. Vertrouwen speelt namelijk een cruciale rol bij het managen van onzekerheden, wat in netwerken vaak voorkomt. Edelenbos en Klijn (2007) benadrukken dat in netwerken met een hoge mate van vertrouwen meer en betere samenwerking plaatsvindt dan in netwerken met weinig vertrouwen. Klijn et al. (2015) tonen daaropvolgend een positieve correlatie in hun onderzoek aan tussen een hoog vertrouwensniveau en de legitimiteit van de output.

Vertrouwen heeft naast de positieve invloed op de output van netwerken ook een positieve invloed op het leervermogen van netwerken. Riche et al. (2020) hebben geconstateerd dat een hoge mate van vertrouwen het leervermogen van netwerken bevordert. Kenis en Provan (2008) hebben verder vastgesteld dat vertrouwen een sterke invloed heeft op de effectiviteit van zelfregulerende netwerken. Het belang van vertrouwen in netwerken wordt dus erkend in de literatuur. Echter, er is net als bij het concept netwerkeffectiviteit een discussie in de literatuur rondom de conceptualisering en operationalisering van vertrouwen tussen netwerkpartners. Daarnaast is er ook een discussie gaande over welke meetmethoden gehanteerd moeten worden. Conceptualiseren verwijst naar het proces van de vorming en definiëring van begrippen. Het omvat het integreren van de kenmerken van een concept in de definitie ervan (De Jong-Gierveld & Linnemann, 1989).

Volgens Bachmann en Zaheer (2008) is er aanzienlijke vooruitgang geboekt in het bestuderen van vertrouwen gedurende het decennium 2000-2010. Desalniettemin betogen zij dat ondanks deze vooruitgang vertrouwen nog onvoldoende is onderzocht, waardoor het een fenomeen blijft dat niet volledig begrepen wordt. Volgens Bachmann en Zaheer (2008) moet er meer aandacht worden besteed aan de complexiteit van het begrip vertrouwen. Dit idee is in lijn met de gedachte dat vertrouwen niet moet worden gezien als een *static construct*. Hiermee refereren Koza en Lewin (1998) aan het idee dat dat vertrouwen een dynamisch construct is dat aan verandering onderhevig is. McEvily en Tortoriello (2011) merken daarnaast op dat ondanks toenemende consensus in de literatuur over conceptualisering van vertrouwen, er nog steeds een aanzienlijke verscheidenheid aan conceptualisering blijkt te zijn. Bachmann en Zaheer (2008) conceptualiseren vertrouwen als de beslissing van een partij om zichzelf afhankelijk te maken van een andere partij in een situatie met onzekere condities. De concepten afhankelijkheid (Giffin, 1967; Rotter, 1980) en risico (Mayer et al., 1995) lijken de belangrijkste concepten te zijn die in de literatuur naar voren komen. Edelenbos en Klijn (2007) voegen daar nog het concept verwachtingen aan toe. Er bestaat echter geen eenduidige conceptualisering van vertrouwen.

McEvily en Tortoriello (2011) stellen dat er fragmentatie is in de literatuur met betrekking tot de meetwijze van vertrouwen. Hoewel ze erkennen dat vertrouwen afhankelijk is van de context, suggereren ze ook dat de diversiteit in de gehanteerde meetmethoden negatieve consequenties heeft. Ze stellen dat het gebruik van algemene meetmethoden positieve gevolgen kan hebben voor de theorievorming van vertrouwen. Zonder een gemeenschappelijke aanpak voor het meten van vertrouwen zal het integreren van bevindingen over disciplines heen buitengewoon moeilijk, zo niet onmogelijk blijven. Bovendien zullen in afwezigheid van een verenigde aanpak voor het meten van vertrouwen vragen in de discussie over de aard van vertrouwen onbeantwoord blijven. Verder betogen Bachmann en Zaheer (2008) dat vertrouwensonderzoek zich moet ontwikkelen naar een bredere scope dan het louter onderzoeken van momentopnamen van interpersoonlijk of intraorganisatorisch vertrouwen. Zij stellen dat dergelijke benaderingen geen recht doen aan de complexiteit van vertrouwen of aan de dynamische veranderingen die het in de loop van de tijd ondergaat.

Er blijken verschillende perspectieven te bestaan tussen McEvily en Tortoriello (2011) en Bachmann en Zaheer (2008) met betrekking tot het meten van vertrouwen. McEvily en Tortoriello wijzen op de fragmentatie en negatieve consequenties die de diversiteit aan meetmethoden in de literatuur met zich meebrengen, terwijl Bachmann en Zaheer (2008) pleiten voor een bredere benadering van vertrouwensonderzoek en stellen dat momentopnamen tekortschieten in het begrijpen van de complexiteit en dynamiek van vertrouwen. Mair (2008, p. 177) benadrukt daarnaast het belang van goede eenduidige conceptualisering met het volgende citaat:

The first, and in many ways most important lesson in developing and understanding these comparisons is to know whether like is being compared to like. Are the objects being compared – national electoral contests, far-right populist parties – similar to one another? Are they the same thing, or perhaps even functional equivalents? Or are they so different that any comparison between them is likely to prove meaningless?

Op deze manier benadrukt Mair (2008) het belang van heldere conceptualisering. Dit citaat impliceert namelijk dat als vertrouwen op verschillende manieren wordt geconceptualiseerd, dat dat de vraag oproept of onderzoeken afdoende met elkaar kunnen worden vergeleken.

Uit verschillende studies blijkt dat de methoden om vertrouwen te meten verschillen. Zo hebben Klijn et al. (2015) online enquêtes gebruikt om vertrouwen te meten in Nederland en Spanje, terwijl in Taiwan interviews werden afgenomen. Khvatova et al. (2016) pasten daarentegen het 'percolation model' toe op intra-organisatorische kennisnetwerken, waarbij zij vertrouwen operationaliseerden aan de hand van de dimensies *verbondenheid* en *ontvangbaarheid*. Coote et al. (2003) omschreven

vertrouwen als de mate waarin een partij vertrouwen heeft in de eerlijkheid, betrouwbaarheid en integriteit van de andere partij en zij operationaliseerden dit door middel van stellingen, zoals: "Mijn leverancier is eerlijk en betrouwbaar" in enquête-items. Hoewel er meer publicaties zijn over vertrouwen dan louter deze, illustreren deze verschillende conceptualiseringen en operationaliseringen van vertrouwen de uitdagingen van het meten van vertrouwen als concept.

Het meten van vertrouwen in netwerken blijkt een uitdagende taak te zijn, zoals geïllustreerd wordt in de literatuur. Er bestaat fragmentatie en gebrek aan consensus over de meetmethoden, conceptualiseringen en operationele indicatoren van vertrouwen. Deze verschillende perspectieven en benaderingen bemoeilijken de replicatie van onderzoeken, de integratie van bevindingen over disciplines en het begrip van de aard en complexiteit van het concept. Het ontbreken van een gemeenschappelijke aanpak voor het meten van vertrouwen resulteert in blijvende discussies en beperkt het vermogen om nauwkeurige metingen te verrichten. Deze implicaties kunnen gevolgen hebben voor de betekenis van de theorievorming van vertrouwen. Daarom is er behoefte aan een diepgaand onderzoek naar de gehanteerde conceptualiseringen, operationaliseringen en methoden van dataverzameling om vertrouwen tussen netwerkpartners te meten, om zo bij te dragen aan een beter begrip van dit fenomeen en de ontwikkeling van methoden die toepasbaar zijn in diverse contexten. Daarnaast is er niet voldoende recent onderzoek uitgevoerd naar de manieren waarop vertrouwen tussen netwerkpartners gemeten wordt. Dit onderzoek beschrijft welke conceptualiseringen, indicatoren en operationaliseringen van vertrouwen worden gehanteerd in publicaties die verslag leggen van metingen van vertrouwen tussen netwerkpartners en welke methoden van dataverzameling daarbij worden gebruikt. Het doel van dit onderzoek is om aan te tonen welke verschillen en overeenkomsten er zichtbaar zijn in de literatuur bij het meten van vertrouwen tussen netwerkpartners.

1.3. Vraagstelling

De hierboven gestelde probleem- en doelstelling leiden tot de volgende hoofdvraag:

“Welke verschillende conceptualiseringen en operationaliseringen worden gehanteerd in wetenschappelijke publicaties waarin verslag wordt gelegd van metingen van vertrouwen tussen netwerkpartners?”

Om tot een beantwoording te komen van de hoofdvraag zijn ten eerste de volgende drie theoretisch-conceptuele deelvragen opgesteld:

1. Wat wordt verstaan onder netwerken in de literatuur?
2. Welke rol speelt vertrouwen volgens de literatuur in netwerken?
3. Wat wordt verstaan onder conceptualiseren en operationaliseren?

Ten tweede zijn de volgende analytische deelvragen opgesteld:

1. Welke conceptualiseringen worden gehanteerd van vertrouwen in wetenschappelijke publicaties die verslag leggen van metingen van vertrouwen tussen netwerkpartners?
2. Hoe wordt vertrouwen geoperationaliseerd in wetenschappelijke publicaties die verslag leggen van metingen van vertrouwen tussen netwerkpartners?
 - a. Welke indicatoren van vertrouwen worden gehanteerd in wetenschappelijke publicaties die verslag leggen van metingen van vertrouwen tussen netwerkpartners?
 - b. Welke methoden van dataverzameling worden toegepast in wetenschappelijke publicaties die verslag leggen van metingen van vertrouwen tussen netwerkpartners?

1.4 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

Het belang van vertrouwen tussen netwerkpartners wordt door meerdere auteurs erkend (Edelenbos & Klijn, 2007; Klijn et al., 2010; Riche et al., 2020). In de literatuur is er echter geen consensus over hoe vertrouwen tussen netwerkpartners eenduidig en precies gemeten moet worden. Zo verschillen de meetmethoden, conceptualiseringen en operationaliseringen tussen verschillende auteurs (Coote et al., 2003; Khvatova et al., 2016; Klijn et al., 2015; McEvily & Tortoriello, 2011). Over de conceptualisering van vertrouwen lijkt al redelijk wat consensus te zijn. De meeste auteurs koppelen vertrouwen aan de manier hoe actoren handelen ten opzichte van elkaar in onzekere of risicovolle omstandigheden. Verder zijn er verschillende indicatoren die auteurs scharen onder vertrouwen (Bachmann & Zaheer, 2008; Edelenbos & Klijn, 2007; Mayer et al., 1995). Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant, want de fragmentatie in de literatuur heeft verschillende negatieve gevolgen voor de kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek naar vertrouwen tussen netwerkpartners.

McEvily en Tortoriello (2011) stellen dat het gebruik van algemenere meetmethoden positieve gevolgen kan hebben voor de theorievorming betreffende het concept vertrouwen en dat zonder een gemeenschappelijke aanpak voor het meten van vertrouwen het integreren van bevindingen over disciplines heen buitengewoon moeilijk, zo niet onmogelijk zal blijken. Daarnaast benadrukt Mair (2008) het belang van duidelijke conceptualisering door te stellen dat gelijken met gelijken moeten worden vergeleken. Indien dit niet het geval is kan dit negatieve gevolgen hebben voor de theorievorming rondom vertrouwen. De resultaten van dit onderzoek zullen bijdragen aan de discussie rondom het meten van vertrouwen en laten daarnaast zien of er sprake is van voortschrijdend inzicht in de literatuur. Dit doet het onderzoek door te beschrijven hoe vertrouwen tussen netwerkpartners in de literatuur wordt geconceptualiseerd en geoperationaliseerd en door te beschrijven welke indicatoren en methoden van dataverzameling worden gehanteerd om vertrouwen tussen netwerkpartners te meten.

Netwerken worden erkend door academici en beleidsmakers als een belangrijke vorm van multi-organisatorisch bestuur. Deze netwerken brengen verschillende voordelen met zich mee in zowel de publieke, als de private sector (Provan & Kenis, 2008). Belangrijke voordelen zijn onder andere een verbeterd leervermogen en een beter vermogen om complexe problemen aan te pakken. In de literatuur is er consensus over het belang van vertrouwen tussen netwerkpartners. Vertrouwen heeft een positief effect op het leervermogen van netwerken (Riche et al., 2020) en een significante invloed op de uitkomsten van netwerken (Klijn et al., 2010). Daarnaast stelt van Delden (2009) dat vertrouwen een sleutelfactor is voor succes in samenwerkingsverbanden, ofwel netwerken. Deze onderzoeksresultaten tonen het belang van vertrouwen tussen netwerkpartners aan. Een verduidelijking in de wijze waarop conceptualiseringen, meetmethoden en operationaliseringen gehanteerd worden in de literatuur kan bijdragen aan de kwaliteit van onderzoek over vertrouwen tussen netwerkpartners. Inzichten uit zulke onderzoeken kunnen daaropvolgend weer een bijdrage leveren aan het functioneren van netwerken en op die manier kan dit onderzoek indirect een bijdrage leveren aan het tackelen van maatschappelijke vraagstukken.

Daarnaast spelen netwerken spelen een belangrijke rol in het openbaar bestuur. Er is echter sprake van een toenemend wantrouwen tussen burgers en de overheid. Het vertrouwen in de landelijke politiek is laag (Den Ridder et al., 2022). Bovendien stelt bestuurskundige Georgina Kuipers dat de overheid wantrouwen koestert jegens burgers om misbruik van belastinggeld te voorkomen (EenVandaag, 2023). In dit licht draagt het onderzoek naar vertrouwen tussen netwerkpartners impliciet bij aan de maatschappelijke discussie omtrent overheidswantrouwen en polarisatie. Om te achterhalen hoe vertrouwen en wantrouwen tussen burgers en de overheid wordt beïnvloed, is het cruciaal om te weten hoe vertrouwen gemeten kan worden. Het meten van vertrouwen is immers van belang om een beter begrip te krijgen van hoe vertrouwen werkt en hoe het kan worden versterkt of verminderd.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

2.1 Conceptualiseren en operationaliseren

Mair (2008) benadrukt het belang van conceptualisering en de rol van concepten bij het vergelijken van gelijken. Hij legt uit dat conceptualiseren inhoudt dat we objecten of fenomenen op een duidelijke en consistente manier definiëren en begrijpen. Daarnaast stellen De Jong-Gierveld en Linnemann (1989) dat conceptualisering de wijze betreft waarop begrippen worden gevormd en gedefinieerd. Dit proces omvat het samenvoegen van de karakteristieken van een concept in de definitie ervan. Een voorbeeld van een veel gehanteerde conceptualisering van vertrouwen is die van Mayer et al. (1995), welke als volgt luidt:

The willingness of a party to be vulnerable to the actions of another party based on the expectation that the other will perform a particular action important to the trustor, irrespective of the ability to monitor or control that other party (Mayer et al., 1995, p. 712).

Nadat duidelijk is wat wordt verstaan onder een concept, wordt vervolgens gekeken hoe het meetbaar kan worden gemaakt. Dit proces waarin abstracte concepten worden omgezet in meetbare variabelen of indicatoren wordt operationaliseren genoemd (Scharwächter, 2022). Operationaliseren is nodig om een theoretisch concept te kunnen meten en daarmee te kunnen onderzoeken. Door het opstellen van indicatoren vanuit een concept kan dit concept gemeten worden. Door methoden van dataverzameling te gebruiken kan de waarde van de te meten indicatoren worden bepaald. Het operationaliseren betreft in de kern het opstellen en hanteren van indicatoren en middels methoden van dataverzameling de indicatoren te meten.

Er is een aantal verschillende methoden van dataverzameling te identificeren (Bhandari, 2022). Ten eerste kan data worden verzameld middels enquêtes, waarbij een vragenlijst wordt verspreid onder een groep respondenten. Ten tweede kunnen interviews worden afgenomen waarbij open vragen aan de deelnemers worden gesteld. Ten derde kan datacollectie plaatsvinden door middel van observatie. Ten vierde kan data worden verzameld middels archiefonderzoek, waarbij manuscripten, documenten of archieven in bibliotheken of databases worden geraadpleegd. Ten slotte kan er gebruik worden gemaakt van bestaande datasets voor secundaire dataverzameling (Bhandari, 2022).

Ter illustratie operationaliseren Kampen et al. (2002) het concept vertrouwen aan de hand van verschillende indicatoren voor de afname van enquêtes. Voorbeelden van deze indicatoren zijn:

- De mate waarin een trustee een trustor als sympathiek beschouwt;
- De mate waarin een trustee een trustor vertrouwt (directe bevraging);
- De mate waarin de trustee een positief resultaat verwacht op basis van de handelingen van de trustor;

Vervolgens wordt op basis van de scores uit enquête-items gemeten per indicator in welke mate er sprake is van vertrouwen. Met trustor wordt gerefereerd aan de actor die vertrouwen moet ontvangen van de trustee. Beide termen zijn in dit onderzoek gehanteerd.

2.2 Netwerken

Er is een toenemende trend in het gebruik van netwerken als samenwerkings- en organisatievorm, zowel in de private, publieke als de non-profit sector. Dit heeft geleid tot een uitgebreide literatuur over netwerken, omdat traditionele organisatievormen zoals hiërarchieën en de markt beperkingen vertonen in termen van efficiëntie en concurrentievermogen (Provan & Milward, 1995). Netwerken worden gezien als alternatieve samenwerkingsvormen die beter passen bij de complexe, dynamische en

multidimensionale uitdagingen waar organisaties voor staan. Provan en Milward (1995) stellen dat netwerken een antwoord bieden op de zoektocht naar betere samenwerkingsvormen. Deze netwerkvormen worden geassocieerd met voordelen zoals een verbeterd leervermogen, efficiënter gebruik van middelen, betere probleemoplossingscapaciteit en een verbeterde klantenservice. Gezien de verschillen met traditionele organisatievormen is het belangrijk om netwerken conceptueel te begrijpen. In deze paragraaf zullen verschillende conceptualisering van netwerken worden beschreven en geanalyseerd, waarbij één van deze conceptualisering wordt gekozen.

In recente literatuur worden doorgaans drie verschillende coördinatiemechanismen onderscheiden: hiërarchie, markt en netwerk (van de Walle & Wassenaar, 2014). Hiërarchie wordt hierbij geassocieerd met een bureaucratische benadering van publieke dienstverlening, waarbij top-down autoriteit en controle worden toegepast. Expliciete regels worden opgesteld waaraan ondergeschikten zich moeten houden. De verdeling van macht en verantwoordelijkheid speelt hierbij een centrale rol. Het marktmechanisme kenmerkt zich door de kracht van de ‘onzichtbare hand’. Vraag en aanbod komen samen, wat kan leiden tot positieve resultaten voor beide partijen en de samenleving als geheel. Bij coördinatie in dit mechanisme wordt vooral gedacht aan op de markt gebaseerde maatregelen, zoals prestatiebeheer door middel van prestatieafspraken en beloning op basis van behaalde doelstellingen. Het coördinatiemechanisme netwerk wordt gekenmerkt door een gelijkwaardige positie van betrokken actoren die gezamenlijk coördinatie tot stand brengen. Deze positie houdt in dat er sprake is van horizontale verhoudingen die zich uiten in gelijkwaardigheid onder de netwerkleden. De interactie en samenwerking tussen netwerkactoren staan centraal, waarbij vertrouwen, gedeelde waarden en een gemeenschappelijke toekomstvisie van belang kunnen zijn. Daarnaast bestaan netwerksettings rondom coördinatie vaak uit verschillende actoren die vrijwel autonoom kunnen handelen, maar tegelijkertijd afhankelijk zijn van elkaars middelen en kwaliteiten om gezamenlijk een publiek doel te bereiken door middel van onderhandeling en overleg (van de Walle & Wassenaar, 2014).

Een veel gehanteerde conceptualisering van netwerken is die van Brass et al. (2004, p. 795): “We define a network as a set of nodes and the set of ties representing some relationship, or lack of relationship, between the nodes. We refer to the nodes as actors (individuals, work units, or organizations)”. Alhoewel deze conceptualisering een goed beeld geeft van het belang van de relaties in een netwerk, komt het tekort in het benadrukken van de autonomie van de netwerkleden en hun gelijkwaardige positie. Raab en Kenis hanteren (2009, p. 198) de volgende conceptualisering van netwerken: “Consciously created groups of three or more autonomous but interdependent organizations that strive to achieve a common goal and jointly produce an output”. Een aantal aspecten van deze conceptualisering valt op. Ten eerste valt op dat het bewust gecreëerde groepen zijn, ten tweede dat er minimaal drie actoren in een netwerk moeten zitten, ten derde dat de actoren autonoom, maar afhankelijk van elkaar zijn en ten slotte dat ze een gezamenlijk doel en uitkomst hebben. Deze conceptualisering komt tekort in het onderscheiden van hiërarchieën en marktvormen. Er wordt niet duidelijk of er sprake is van een gelijkwaardige positie onder de netwerkleden.

De volgende conceptualisering van netwerken is die Provan en Kenis (2007):

We define the term “network” narrowly. Our focus is on groups of three or more legally autonomous organizations that work together to achieve not only their own goals but also a collective goal. Such networks may be self-initiated, by network members themselves, or may be mandated or contracted, as is often the case in the public sector” (Provan & Kenis, 2007, p. 231).

Deze conceptualisering lijkt op de gehanteerde conceptualisering van Raab en Kenis (2009), maar verschilt omdat zij niet stellen dat de groepen afhankelijk moeten zijn van elkaar. Echter schiet deze conceptualisering ook tekort, omdat het niet duidelijk maakt dat er sprake is van een gelijke positie onder de netwerkleden.

Een derde veelgebruikte conceptualisering van netwerken is die van Klijn et al. (1993, p. 231), namelijk: “Min of meer duurzame patronen van sociale relaties tussen wederzijds afhankelijke factoren die zich formeren rondom beleidsproblemen of clusters van middelen die worden gevormd, in stand gehouden en veranderd door reeksen van spelen”. Het grootste verschil tussen deze conceptualisering ten opzichte van de eerdergenoemde, is de toevoeging van duurzame patronen, ofwel dat de netwerken relatief stabiel moet zijn. Net als eerdergenoemde conceptualisering schiet deze tekort in het benadrukken dat er sprake is van een gelijke positie van de netwerkleden.

De bovengenoemde conceptualisering onderscheiden zich niet afdoende van markt- of hiërarchievormen. Een conceptualisering die hierin wel volstaat, is die van Börzel (1998):

A set of relatively stable relationships which are of non-hierarchical and interdependent nature linking a variety of actors who share common interests with regard to a policy and who exchange resources to pursue these shared interests acknowledging that co-operation is the best way to achieve common goals (Börzel, 1998, p. 254).

Een belangrijk aspect van de conceptualisering van netwerken is het principe van hiërarchieloze organisatie. De conceptualisering van Börzel (1998) onderscheidt op deze manier netwerken van hiërarchische structuren, wat de aanleiding was voor de opkomst van netwerken (Provan & Milward, 1995). Daarnaast hebben van de Walle en Wassenaar (2014) aangetoond dat er sprake is van een gelijkwaardige positie onder netwerkleden. De conceptualisering van Börzel (1998) impliceert verder de mogelijkheid van onbewuste sturing binnen netwerken. Daarom wordt de conceptualisering van Börzel (1998) in dit onderzoek gehanteerd.

2.3 De rol van vertrouwen in netwerken

Om de rol van vertrouwen in netwerken te beschrijven, wordt eerst kort beschreven welke conceptualisering van vertrouwen in de literatuur worden gehanteerd. Het beschrijven van de gehanteerde conceptualisering is echter onderdeel van een analytische deelvraag waar 40 wetenschappelijke publicaties voor zijn geanalyseerd. De volgende gegeven conceptualisering zijn zodoende hoofdzakelijk ter illustratie en in paragraaf 4.2 zijn de gevonden conceptualisering uit de analyse gegeven.

In hun handboek voor het onderzoeken van vertrouwen conceptualiseren Bachmann en Zaheer (2008) vertrouwen als de beslissing van een partij om zichzelf afhankelijk op te stellen jegens een andere partij wanneer er sprake is van een situatie met onzekere condities. Deze conceptualisering is gebaseerd op de twee concepten die grotendeels centraal staan bij het meten van vertrouwen: afhankelijkheid (Giffin, 1967; Rotter, 1980) en risico (Mayer et al., 1995). Bachmann en Zaheer (2008) refereren aan Mayer et al. (1995) om hun conceptualisering van vertrouwen te formuleren. Het blijkt echter dat de conceptualisering van de verschillende auteurs niet met elkaar overeenkomen. Mayer et al. (1995) conceptualiseren vertrouwen als volgt:

“The willingness of a party to be vulnerable to the actions of another party based on the expectation that the other will perform a particular action important to the trustor, irrespective of the ability to monitor or control that other party” (Mayer et al., 1995, p. 712).

Mayer et al. (1995) en Bachmann en Zaheer (2008) verschillen derhalve van mening over de invloed van onzekere condities en het controleaspect bij het conceptualiseren van vertrouwen. Hoewel er meerdere conceptualisering van vertrouwen worden gehanteerd in de literatuur, bieden deze inzicht in hoe onderzoekers het concept trachten te conceptualiseren. Gezien de doelstelling van dit onderzoek is er bij de beantwoording van de analytische deelvragen verder ingegaan op de gehanteerde conceptualisering van vertrouwen tussen netwerkpartners.

Klijn et al. (2010) stellen de vraag of vertrouwen invloed heeft op de uitkomsten van milieuprojecten. Volgens hen is een hoge mate van vertrouwen in netwerken van belang om goede resultaten te kunnen bereiken. Verder stellen Klijn et al. (2010) dat vertrouwen belangrijk is in onzekere situaties, iets wat vaak het geval is in netwerken. Riche et al. (2020) vonden dat vertrouwen een significante en voornamelijk positieve invloed heeft op het leervermogen van netwerken. Overmatig vertrouwen kan volgens hen echter leiden tot groepsdenken, wat de kwaliteit van het leervermogen in netwerken niet ten goede komt.

Siddiki et al. (2017) tonen aan dat vertrouwen de positieve effecten van diversiteit in overtuigingen op zowel relationeel als cognitief leergebied versterkt. Bovendien dempt volgens hen een hoge mate van vertrouwen de negatieve effecten van diversiteit wanneer het relationeel leren betreft binnen netwerken. Ziggers en Duysters (2004) komen tot de conclusie dat een hoge mate van vertrouwen in samenwerkingsverbanden een positief effect heeft op de kwaliteit van communicatie en dat het conflicten tempert. Op die manieren heeft vertrouwen volgens hen een belangrijke invloed op samenwerkingsverbanden, ofwel netwerken. Van Delden (2009) stelt ten slotte dat vertrouwen een sleutelfactor is voor het bereiken van succes in netwerken. Hij onderbouwt dit door te benadrukken dat vertrouwen een cruciale rol speelt bij de start van samenwerkingsverbanden en door aan te tonen dat vertrouwen ten grondslag ligt aan een effectieve duurzame relatie. Klijn (Majoor, 2010) ziet daarnaast positieve effecten van vertrouwen op netwerken. Hij betoogt dat vertrouwen het leren en de kennisuitwisseling tussen netwerkpartners stimuleert. Volgens Klijn (Majoor, 2010) is interactie tussen actoren cruciaal om tot uitwisseling van kennis te komen. Kennisuitwisseling vraagt om een zekere mate van vertrouwen. Auteurs zijn het dus eens dat vertrouwen een fundamentele rol speelt in het functioneren van netwerken en dat het een belangrijke factor is voor de eindresultaten van netwerken.

Klijn et al. (2010) hebben enerzijds het effect van vertrouwen op netwerken bekeken, terwijl ze anderzijds ook de factoren hebben onderzocht die vertrouwen kunnen beïnvloeden. Uit hun onderzoek blijkt dat vertrouwen kan worden opgebouwd en behouden door het gebruik van netwerkmanagementstrategieën. Cheng et al. (2008) tonen daarnaast aan dat participatie en communicatie een positieve invloed hebben op het vertrouwen tussen netwerkpartners, terwijl opportunistisch gedrag van de andere partij juist een negatieve invloed heeft op het onderlinge vertrouwen. Wang en Yang (2022) concluderen dat het nakomen van beloften en de waargenomen competenties van de andere partij van invloed zijn op de mate van vertrouwen tussen netwerkpartners. Tot slot noemen Das en Teng (2001) gedeelde kennis en informatie, de perceptie van wederzijds respect, de waargenomen betrouwbaarheid van elkaar en wederkerigheid in het uitwisselen van hulpbronnen en risicodeling als belangrijke factoren die vertrouwen tussen netwerkpartners beïnvloeden. Onderzoek naar de rol van vertrouwen in netwerken blijkt hiermee uitgebreid.

Hoofdstuk 3: Methodologie

3.1 Onderzoeksstrategie en onderzoeksmethode

Dit onderzoek maakt gebruik van deskstudy als onderzoeksstrategie. Om tot een beantwoording van de hoofdvraag en deelvragen te komen zijn wetenschappelijke publicaties geanalyseerd van onderzoek waarin verslag is gelegd van metingen van vertrouwen tussen netwerkpartners. Dit betekent dat het onderzoek een review is van bestaand materiaal door middel van deskresearch (van Thiel, 2015). Specifiek is het onderzoek een systematische review, ofwel een literatuuroverzicht van het onderzoek dat al gedaan is over een bepaald onderwerp. In dit onderzoek gaat het expliciet over het meten van vertrouwen tussen netwerkpartners (Turney, 2022). Om de verschillende manieren te beschrijven hoe vertrouwen tussen netwerkpartners wordt geconceptualiseerd en geoperationaliseerd, is een literatuurreview uitgevoerd en is er gebruikgemaakt van een meta-analyse.

3.2 Zoek- en selectiestrategie

Om antwoord te geven op de hoofdvraag is in dit onderzoek gebruikgemaakt van bestaand, secundair materiaal (van Thiel, 2015). Het gebruikte bestaande, secundaire materiaal beslaat in het bijzonder wetenschappelijke publicaties waarin verslag wordt gelegd van metingen van vertrouwen tussen netwerkpartners. Voor de beantwoording van de theoretisch conceptuele deelvragen is wetenschappelijke literatuur gebruikt. Om relevante wetenschappelijke publicaties te vinden ter beantwoording van de analytische deelvragen is gebruikgemaakt van de zoekmachines Google Scholar en Worldcat. In deze zoekmachines zijn de volgende zoektermen gehanteerd: “networks”, “trust”, “networkpartners” en “empirical”. De keuze voor deze termen is gemaakt op basis van hun dominantie in artikelen die zijn gebruikt voor de beantwoording van de theoretisch conceptuele deelvragen. Daarnaast werd verwacht dat de zoektermen leidden tot relevante wetenschappelijke publicaties ten behoeve van dit onderzoek. Om het aantal relevante hits te vergroten, is gebruikgemaakt van Engelse zoektermen. Zodoende zijn de zoektermen voortgevloeid uit de hoofdvraag. De wetenschappelijke publicaties dienden gepubliceerd te zijn in de periode tussen 2008 en 2023. De aanleiding voor dit startpunt is de publicatie van Bachmann en Zaheer (2008), dat centraal staat in de probleemstelling. In 2008 stelden zij dat er in het decennium 2000-2010 aanzienlijke vooruitgang is geboekt in het bestuderen van het concept vertrouwen. Desondanks lijkt het concept volgens hen onvoldoende onderzocht. Bovendien zou te weinig aandacht worden besteed aan de complexiteit van vertrouwen. Door het publicatiejaar van Bachmann en Zaheer (2008) te hanteren kon er worden voortgebouwd op deze studie. Verder kon met gebruik van de periode van vijftien jaar duidelijk de ontwikkeling van het onderzoek naar vertrouwen tussen netwerkpartners in kaart worden gebracht.

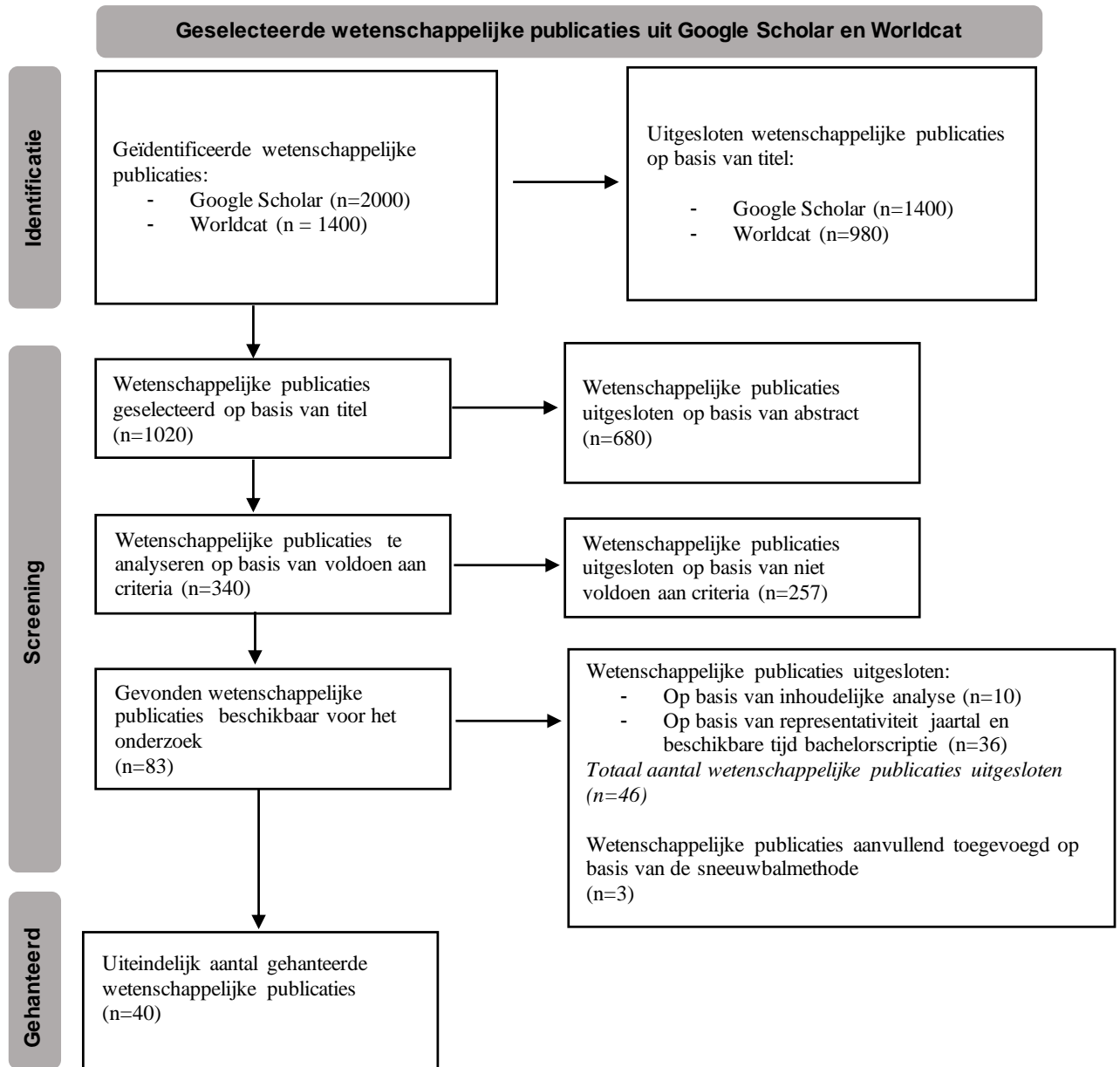
Tijdens de zoektocht naar relevante wetenschappelijke publicaties is geen onderscheid gemaakt tussen onderzoeksdisciplines of netwerken met publieke of private actoren. Omwille van het eerder omschreven onderzoeksdoel, de gehanteerde hoofdvraag en het grote belang van netwerken binnen de hedendaagse context, werd een geografische of disciplinaire focus niet nodig geacht. Doordat publieke en private actoren steeds vaker gezamenlijk worden betrokken bij netwerken door de opkomst van governance (Provan & Kenis, 2007), is daarnaast geen onderscheid gemaakt tussen netwerken met publieke, private of publieke én private actoren. Dit onderzoek van Provan en Kenis (2007) vormde daarom een aanvullende reden om geen disciplinaire focus te hanteren.

Ten behoeve van de selectiestrategie zijn de volgende criteria opgesteld:

- De wetenschappelijke publicaties moesten gepubliceerd zijn in de periode tussen 2008 en 2023;
- De publicaties moesten verslag leggen van empirisch onderzoek;
- Deze verslagleggingen van empirisch onderzoek moesten vervolgens betrekking hebben op metingen van vertrouwen tussen netwerkpartners.

De selectiestrategie hield wetenschappelijke publicaties zonder betrekking op empirische metingen van vertrouwen tussen netwerkpartners buiten beschouwing. Publicaties zonder empirische aard zijn daarom niet geselecteerd. Het selectieproces startte om deze reden bij een analyse van de titel van publicaties. Titels die impliceerden dat publicaties geen betrekking hadden op empirisch onderzoek over vertrouwen tussen netwerkpartners zijn daarom uitgesloten. Zo zijn er onder andere reviews, onderzoeken waarin *trust* refereerde aan een rechtsvorm of doelvermogen en onderzoeken waarbij de titel geen enkele indicatie gaf dat deze zou voldoen aan deze criteria buiten beschouwing gelaten. Vervolgens zijn de overgebleven publicaties geanalyseerd aan de hand van de abstract. Tijdens deze analyse zijn publicaties uitgesloten wanneer deze geen verslag bleken te leggen van vertrouwen tussen netwerkpartners of wanneer deze niet empirisch waren van aard. Zo is bijvoorbeeld een aantal publicaties buiten beschouwing gelaten waarin verschillende empirische onderzoeken in kaart waren gebracht, maar waar geen verslag was gelegd van eigen empirisch onderzoek naar vertrouwen tussen netwerkpartners. Verder zijn artikelen buiten beschouwing gelaten omdat deze betrekking hadden op neurale of virtuele netwerken en daarmee niet de netwerken zoals omschreven in het theoretisch kader van dit onderzoek. Vervolgens zijn de publicaties inhoudelijk gescand om te controleren of deze voldeden aan de criteria. Er zijn uiteindelijk 83 wetenschappelijke publicaties gevonden die volstonden voor dit onderzoek. Tien publicaties zijn achteraf alsnog uitgesloten. Daarnaast is rekening gehouden met de beschikbare tijd voor een bachelorscriptie. Voor de analyse van de wetenschappelijke publicaties was circa 100 uur beschikbaar. Elke analyse nam tussen de 30 en 60 minuten aan tijd in beslag. Met inachtneming van de bestede tijd aan het verwerken van deze resultaten is gekozen om 40 wetenschappelijke publicaties te analyseren. Daarom zijn uiteindelijk 36 wetenschappelijke publicaties uitgesloten op basis van de beschikbare tijd voor een bachelorscriptie en de representativiteit van de jaartallen. Middels het gebruik van de sneeuwbalmethode is er nog een aantal artikelen gevonden om tot de 40 wetenschappelijke publicaties te komen. Deze toegevoegde publicaties zijn op eenzelfde wijze geselecteerd en voldeden aan de criteria. In diagram 1 is visueel weergegeven hoe het selectieproces heeft plaatsgevonden in een aangepaste PRISMA (z.d.) *flow diagram*.

Diagram 1: PRISMA Flow Diagram

Noot. Aangepast overgenomen uit *PRISMA flow diagram for new systematic reviews which included searches of databases and registers only*, door PRISMA, z.d. (http://PRISMA-statement.org/documents/PRISMA_2020_flow_diagram_new_SRs_v1.docx).

De 40 artikelen zijn gekozen op basis van de representativiteit van hun jaartallen. Hierbij is gestreefd naar een gelijkmatige verdeling over de verschillende jaren. In tabel 1 is weergegeven hoe de 40 wetenschappelijke publicaties zijn verdeeld over de periode 2008-2023.

Tabel 1: Verdeling wetenschappelijke publicaties

Jaartal	Aantal	Publicaties
2008	<i>n=3</i>	(Bönte, 2008; Gulati & Nickerson, 2008; Pesämaa & Hair, 2008)
2009	<i>n=3</i>	(Fink & Kessler, 2009; Ulbrich et al., 2009; Yuan et al., 2009)
2010	<i>n=3</i>	(Fritsch & Kauffeld-Monz, 2010; Hoffmann et al., 2010; Moeller, 2010)
2011	<i>n=2</i>	(Spralls et al., 2011; Windsperger & Gorovaia, 2011)
2012	<i>n=2</i>	(Gausdal & Hildrum, 2012; Henry et al., 2012)
2013	<i>n=2</i>	(Kenny & Fahy, 2013; Mathews, 2013)
2014	<i>n=0</i>	n.v.t.
2015	<i>n=1</i>	(Hakanen & Häkkinen, 2015)
2016	<i>n=6</i>	(Cesinger et al., 2016; Czakon & Czernek, 2016; Hakanen et al., 2016; Herz et al., 2016; Laihonen & Pekkola, 2016; Mac McCullough et al., 2016)
2017	<i>n=4</i>	(Dang-Pham & Nkhoma, 2017; Gu et al., 2017; Holtgrave & Onay, 2017; Rutten, 2017)
2018	<i>n=3</i>	(Heffernan et al., 2018; Lucidarme et al., 2018; Piricz, 2018)
2019	<i>n=4</i>	(Chakraborty, 2019; Michalski et al., 2019; Minarikova et al., 2019; Opolski et al., 2019)
2020	<i>n=2</i>	(Dudau et al., 2020; Schreier et al., 2020)
2021	<i>n=2</i>	(Klein et al., 2021; Vihma & Toikka, 2021)
2022	<i>n=2</i>	(Koivunen & Vuorelma, 2022; Wang & Yang, 2022)
2023	<i>n=1</i>	(Arroyo & Puente-Díaz, 2023)

Met zes wetenschappelijke publicaties is het jaartal 2016 relatief oververtegenwoordigd ten opzichte van de jaartallen 2014, 2015 en 2023 die respectievelijk nul, één en nogmaals één wetenschappelijke publicaties genieten. Echter zijn de overige jaartallen adequaat vertegenwoordigd. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de oververtegenwoordiging van 2016 en de ondervertegenwoordiging van 2014, 2015 en 2023 geen negatieve invloed heeft op de representativiteit van de verschillende tijdsperiodes in dit onderzoek.

3.3 Analysestrategie

Om te duiden welke verschillende conceptualiseringen en operationaliseringen worden gehanteerd in wetenschappelijke publicaties waarin verslag wordt gelegd van metingen van vertrouwen tussen netwerkpartners, is een hoofdonterscheid gemaakt tussen de gehanteerde conceptualiseringen van vertrouwen tussen netwerkpartners en de manier waarop auteurs het concept vertrouwen tussen netwerkpartners operationaliseren.

Conceptualiseren heeft, in dit onderzoek, betrekking op de manier waarop auteurs het begrip vertrouwen tussen netwerkpartners vormen en definiëren (De Jong-Gierveld & Linnemann, 1989). Veelal geven auteurs zelf hun conceptualisering van vertrouwen door deze expliciet te benoemen, bijvoorbeeld door te stellen “Wij verstaan onder vertrouwen X”. Middels een inhoudsanalyse van de geselecteerde publicaties zijn de gehanteerde conceptualiseringen gevonden. Op basis van de kernbegrippen die naar voren kwamen uit alle conceptualiseringen, is gezocht naar verbanden en verschillen. Niet alle auteurs hanteren een expliciete conceptualisering van vertrouwen tussen netwerkpartners. Indien dit het geval was, werd er in de resultaten verwerkt dat er geen expliciete conceptualisering wordt gehanteerd. In tabel 2 is de analysestrategie voor de gehanteerde conceptualisering in kaart gebracht middels het wel of niet hanteren van een expliciete conceptualisering en de bevonden onderscheiden in de gevonden conceptualiseringen.

Tabel 2: Analyse kader conceptualiseringen

	Geen expliciete conceptualisering	Expliciete conceptualisering		
		Onderscheid (1)	Onderscheid (2)	Onderscheid (3)
Frequentie	n=...	n=...	n=...	n=...
Publicaties

Om te beschrijven hoe auteurs vertrouwen tussen netwerkpartners operationaliseren is er een onderscheid gemaakt tussen gehanteerde indicatoren en de gebruikte methode(n) van dataverzameling om de waarde van de indicatoren te bepalen. De gehanteerde indicatoren zijn door auteurs opgesteld om vertrouwen tussen netwerkpartners te meten. Het opstellen van indicatoren is een belangrijk startpunt in het proces van operationaliseren wat het omzetten van concepten in duidelijk, meetbare variabelen/indicatoren beslaat (Scharwächter, 2022). Indicatoren zijn fenomenen op basis waarvan vertrouwen tussen netwerkpartners kan worden gesignaleerd. Naar deze indicatoren is gezocht in de methodologische secties van de wetenschappelijke publicaties. In sommige gevallen zijn de indicatoren direct uit deze secties overgenomen. Tevens konden indicatoren uit het merendeel van de wetenschappelijke publicaties uit overzichten van enquête-items worden gehaald of uit gehanteerde topiclijsten. Wanneer dit niet het geval was, werden de resultaten van de wetenschappelijke publicaties geanalyseerd. Concreet hield dit in dat is gekeken naar beschrijvingen van de resultaten van auteurs waaruit de indicatoren blijken. Indien een auteur bijvoorbeeld stelt dat een actor als integer wordt beschouwd en dat er daarom een hoge mate van vertrouwen is, dan impliceert dit dat de auteur de gepercipieerde integriteit van de trustor als indicator van vertrouwen ziet. Van de gehanteerde indicatoren is een inhoudelijke toelichting en frequentie gegeven. Hiervoor is het analysekader in tabel 3 gehanteerd.

Tabel 3: Analyse kader indicatoren (indicator, frequentie en toelichting)

Indicator	Frequentie	Toelichting
[gevonden indicator]	n=...	...

Met gebruik van deze inhoudelijke toelichtingen zijn de indicatoren gecategoriseerd. Middels deze categorisering (tabel 4) is het aantal indicatoren overzichtelijk gemaakt en zijn de verschillende categorieën met elkaar vergeleken. Verbanden en verschillen zijn zodoende inzichtelijk geworden.

Tabel 4: Analyse kader indicatoren (categorieën)

Categorie	Categorie 1	Categorie 2	Categorie 3	Categorie 4	Categorie 5
Frequentie	n=...	n=...	n=...	n=...	n=...
Indicatoren

Door de methoden van dataverzameling te onderzoeken, kon ten slotte in kaart gebracht worden hoe auteurs de waarde van de gekozen indicatoren bepalen om vertrouwen te meten. In de analyse is onderzocht of enquêtes, observaties, archiefonderzoek, interviews of een combinatie van deze verschillende methoden is gebruikt. Ook is gekeken naar de aard van de gehanteerde methoden: kwantitatief en/of kwalitatief. Deze bevindingen zijn gevonden in de methodologische secties van de publicaties en zijn geanalyseerd op basis van tabel 5. Vervolgens is gekeken naar het bestaan van bepaalde patronen en/of voorkeuren in de gehanteerde methode(n) van dataverzamelingen tussen de auteurs.

Tabel 5: Analyse kader methode(n) dataverzameling

Aard van de methode	Gehanteerde methode(n) van dataverzameling	Frequentie	Publicaties
Kwantitatief	...	n=...	...
Kwalitatief	...	n=...	...
Combinatie	...	n=...	...

Op basis van de gehele analysestrategie is tabel 6 opgesteld om op systematische en overzichtelijke wijze cumulatief de resultaten uit de wetenschappelijke publicaties weer te geven. Met gebruik van het ingevulde analysekader is antwoord gegeven op de hoofdvraag.

Tabel 6: Analyse kader hoofdvraag

Publicatie	Gehanteerde conceptualisering	Gehanteerde operationalisering		
		Gehanteerde indicatoren		Gehanteerde methode(n) van dataverzameling
		Indicatoren	Bron indicatoren	
...

Hoofdstuk 4: Resultaten

4.1 Leeswijzer

In tabel 7 zijn alle 40 geanalyseerde wetenschappelijke publicaties schematisch weergegeven. Om tot een beantwoording te komen van de hoofdvraag en analytische deelvragen is allereerst in paragraaf 4.2 beschreven welke conceptualisering van vertrouwen er in deze wetenschappelijke publicaties worden gehanteerd. Paragraaf 4.3 bevat de wijze waarop vertrouwen tussen netwerkpartners wordt geoperationaliseerd in de wetenschappelijke publicaties. In paragraaf 4.3.1 zijn de gehanteerde indicatoren met daarbij behorende toelichting en categorisering in kaart gebracht. Vervolgens is in paragraaf 4.3.2. beschreven welke methoden van dataverzameling worden toegepast in de wetenschappelijke publicaties om vertrouwen tussen netwerkpartners te meten. In bijlage 1 is het ingevulde analysekader op basis van de in dit hoofdstuk gepresenteerde resultaten te vinden

Tabel 7: Overzicht wetenschappelijke publicaties

Auteur(s) en jaartal	Titel
(Arroyo & Puente-Díaz, 2023)	<i>The effect of network capabilities, trust and pricing and selling capabilities on the impact of social enterprise.</i>
(Bönte, 2008)	<i>Inter-firm trust in buyer–supplier relations: Are knowledge spillovers and geographical proximity relevant?</i>
(Cesinger et al., 2016)	<i>A socioemotional wealth perspective on how collaboration intensity, trust, and international market knowledge affect family firms' multinationality.</i>
(Chakraborty, 2019)	<i>Exploring the antecedents of co-creation in hospital-supplier relationship: an empirical study on private sector hospitals in India.</i>
(Czakon & Czernek, 2016)	<i>The role of trust-building mechanisms in entering into network cooperation: The case of tourism networks in Poland.</i>
(Dang-Pham & Nkhoma, 2017)	<i>Effects of Team Collaboration on Sharing Information Security Advice.</i>
(Dudau et al., 2020)	<i>Building trust in public sector networks: The role of rhetoric and persuasion.</i>
(Fink & Kessler, 2009)	<i>Cooperation, Trust and Performance - Empirical Results from Three Countries.</i>
(Fritsch & Kauffeld-Monz, 2010)	<i>The impact of network structure on knowledge transfer: an application of social network analysis in the context of regional innovation networks.</i>
(Gausdal & Hildrum, 2012)	<i>Facilitating Trust Building in Networks: A Study from the Water Technology Industry.</i>
(Gu et al., 2017)	<i>Managing Collaborative Relationships in Third Party Logistics.</i>
(Gulati & Nickerson, 2008)	<i>Interorganizational Trust, Governance Choice, and Exchange Performance.</i>
(Hakanen et al., 2016)	<i>Building Interpersonal Trust in Business Networks: Enablers and Roadblocks.</i>
(Hakanen & Häkkinen, 2015)	<i>Management possibilities for interpersonal trust in a business network. Case: health-, exercise- and wellbeing markets.</i>
(Heffernan et al., 2018)	<i>Transnational higher education.</i>
(Henry et al., 2012)	<i>Survey-Based Measurement of Public Management and Policy Networks.</i>
(Herz et al., 2016)	<i>Trust, Decision Rights Delegation, and Performance-The Case of Franchising.</i>
(Hoffmann et al., 2010)	<i>The effect of interorganizational trust on make-or-cooperate decisions: Disentangling opportunism-dependent and opportunism-independent effects of trust.</i>
(Holtgrave & Onay, 2017)	<i>Success through Trust, Control, and Learning? Contrasting the Drivers of SME Performance between Different Modes of Foreign Market Entry.</i>
(Kenny & Fahy, 2013)	<i>The Role of Tie Strength, Relational Capability and Trust in the International Performance of High Tech SMEs.</i>
(Klein et al., 2021)	<i>The impact of social features underlying inter-organizational networks on learning: insights from Brazilian evidence.</i>
(Koivunen & Vuorelma, 2022)	<i>Trust and authority in the age of mediatised politics.</i>
(Laihonen & Pekkola, 2016)	<i>Impacts of using a performance measurement system in supply chain management: a case study.</i>
(Lucidarme et al., 2018)	<i>Governmental power in elite sport networks: a resource-dependency perspective.</i>
(Mac McCullough et al., 2016)	<i>Partnership capacity for community health improvement plan implementation: findings from a social network analysis.</i>
(Mathews, 2013)	<i>The sources of trust: An empirical study of trust and suspension in the Arve valley industrial district.</i>
(Minarikova et al., 2019)	<i>The bright side and dark side of trust: The mediating effect of franchisor trust on performance.</i>
(Michalski et al., 2019)	<i>Relational asymmetry, trust, and innovation in supply chain management: a non-linear approach</i>

(Moeller, 2010)	<i>Partner selection, partner behavior, and business network performance.</i>
(Opolski et al., 2019)	<i>Interorganizational Trust and Effectiveness Perception in a Collaborative Service Delivery Network.</i>
(Pesämaa & Hair, 2008)	<i>Cooperative Strategies for Improving the Tourism Industry in Remote Geographic Regions: An Addition to Trust and Commitment Theory with one Key Mediating Construct.</i>
(Piricz, 2018)	<i>Affecting determinants of trust in business relationships</i>
(Rutten, 2017)	<i>Knowledge Creation in Temporary Organizations.</i>
(Schreier et al., 2020)	<i>Trustworthy Small and Medium-sized Enterprise Network Partners: Small and Medium-sized Enterprise Partnerships in the International Entrepreneurial Process.</i>
(Spralls et al., 2011)	<i>Extranet Use and Building Relationship Capital in Interfirm Distribution Networks: The Role of Extranet Capability</i>
(Ulbrich et al., 2009)	<i>Collaborative Capability of Teams in Network Organizations.</i>
(Vihma & Toikka, 2021)	<i>The limits of collaborative governance: The role of inter-group learning and trust in the case of the Estonian "Forest War".</i>
(Wang & Yang 2022)	<i>An empirical analysis of the supply chain flexibility using blockchain technology</i>
(Windsperger & Gorovoia, 2011)	<i>Knowledge attributes and the choice of knowledge transfer mechanism in networks: the case of franchising.</i>
(Yuan et al., 2009)	<i>Antecedents of Coordination Effectiveness of Software Developer Dyads From Interacting Teams: An Empirical Investigation.</i>

4.2 Conceptualiseringen van vertrouwen

De analyse van de 40 wetenschappelijke publicaties toont aan dat een groot deel van de auteurs geen expliciete conceptualisering van vertrouwen hanteert. In zeventien publicaties is geen expliciete conceptualisering aanwezig. De redenen waarom auteurs geen expliciete conceptualisering hanteren lopen uiteen. Zo kiezen Hakanen et al. (2016) er bewust voor om de betekenis en het belang van vertrouwen te onderzoeken zoals waargenomen door de respondenten. Schreier et al. (2020) hanteren een vergelijkbare aanpak en delen dezelfde opvatting. Daarnaast wordt uit de analyse van de overige publicaties niet duidelijk waarom de auteurs een expliciete conceptualisering achterwege laten (Dang-Pham & Nkhoma, 2017; Henry et al., 2012; Kenny & Fahy, 2013; Michalski et al., 2019). Meerdere auteurs bespreken conceptualiseringen uit bestaande literatuur uitvoerig, maar hanteren er zelf geen (Czakoń & Czernek, 2016; Holtgrave & Onay, 2017; Opolski et al., 2019). Verder valt op dat Koivunen en Vuorelma (2022) verschillende vormen van vertrouwen uitgebreid bespreken en meten, maar zelf niet beschrijven wat ze onder het concept verstaan. Bij Yuan et al. (2009) is er sprake van een ‘straight to the point-aanpak’. Deze aanpak vertaalt zich in een uitgebreide beschrijving van het effect van vertrouwen in netwerken en een betoog over het belang van vertrouwen, zonder zelf een expliciete conceptualisering van het begrip te geven in hun onderzoek. Ook Lucidarme et al. (2018) hanteren geen expliciete conceptualisering van vertrouwen. Zij komen daarentegen op basis van hun resultaten tot de conclusie dat vertrouwen is toegeschreven aan het vertrouwen (*confidence*) in andermans welwillendheid. Zij lijken hun conceptualisering van vertrouwen te vinden in de resultaten van het onderzoek. Het is van belang om hierbij op te merken dat *confidence* en *trust* beiden worden vertaald in het Nederlands naar vertrouwen, maar dat de betekenissen in het Engels variëren. Dit betekent dus niet dat auteurs het begrip vertrouwen verwerken in de conceptualisering van vertrouwen.

Uit de bevindingen blijkt dat één conceptualisering door veel auteurs wordt gehanteerd, of dat deze conceptualisering de basis vormt voor uiteindelijk gehanteerde conceptualisering van de auteurs. Het betreft de conceptualisering van Mayer et al. (1995), die luidt als volgt:

The willingness of a party to be vulnerable to the actions of another party based on the expectation that the other will perform a particular action important to the trustor, irrespective of the ability to monitor or control that other party. (Mayer et al., 1995, p. 712)

In zes van de 40 wetenschappelijke publicaties wordt deze conceptualisering gehanteerd (Arroyo & Puente-Díaz, 2023; Cesinger et al., 2016; Dudau et al., 2020; Herz et al., 2016; Mathews, 2013; Vihma & Toikka, 2021). Verder wordt in een aantal publicaties de eigen conceptualisering van vertrouwen gebaseerd op die van Mayer et al. (1995). Auteurs geven tevens aan dat de conceptualisering van Mayer et al. (1995) het startpunt van het conceptualiseringsproces is geweest. Daarnaast komt een aantal

kernbegrippen van de conceptualisering van Mayer et al. (1995) vaak terug in gehanteerde conceptualiseringen van andere auteurs. Het gaat om de volgende kernbegrippen:

- Welwillendheid;
- Kwetsbaarheid;
- Verwachtingen;
- De mogelijkheid tot controle.

In totaal zijn in tien van de 40 wetenschappelijke publicaties de conceptualisering van Mayer et al. (1995) gehanteerd, of is de eigen conceptualisering erop gebaseerd.

Verder blijkt uit de analyse dat betrouwbaarheid in veel conceptualiseringen centraal wordt gesteld. Een voorbeeld hiervan is de conceptualisering van Mac McCullough et al. (2016, p. 4): “the extent to which an organization was judged by other HIPMC members as being reliable in following through on commitments, as having a shared vision with the HIPMC, and as being open to discussion”. Hoofdzakelijk blijken conceptualiseringen waarin betrouwbaarheid een centraal begrip is gebaseerd te zijn op de verwachting, het geloof, of de perceptie dat de andere partij betrouwbaar is of als betrouwbaar kan worden gezien door de trustee. In totaal geldt dit voor acht van de 40 wetenschappelijke publicaties.

De verwachting dat een andere partij haar beloftes vervult of verwachtingen waarmaakt staat in vijf van de 40 publicaties centraal in de conceptualisering. De conceptualisering van Wang en Yang (2022, p. 3) is hier een voorbeeld van: “Partners with supply chain trust will abide by the commitments of both parties and will not increase their interests at the expense of the interests of both parties”. In deze conceptualisering staat centraal of trustors voldoen aan de verwachtingen van de trustee, of dat de trustor zijn beloften waarmaakt. Ofwel, dat de handelingen van de trustor voldoen aan de verwachtingen van de trustee. Concluderend kunnen de bevonden conceptualiseringen onder vier verschillende categorieën worden geplaatst, zijnde:

- Wetenschappelijke publicaties waarin geen expliciete conceptualisering van vertrouwen tussen netwerkpartners wordt gehanteerd;
- Conceptualiseringen gebaseerd op die van Mayer et al. (1995) of de conceptualisering van Mayer et al. (1995);
- Conceptualiseringen waarin betrouwbaarheid centraal staat;
- Conceptualiseringen waarin de verwachting dat de trustor zich aan zijn belofte houdt centraal staat, of conceptualiseringen waarin de verwachtingen van de handelingen van de trustor centraal staan.

Deze categorieën zijn schematisch weergegeven in tabel 8 inclusief de bijbehorende wetenschappelijke publicaties.

Tabel 8: Ingevuld analysekader conceptualisering

	Geen expliciete conceptualisering	Expliciete conceptualisering		
		Mayer et al. (1995)	Betrouwbaarheid	Beloftes/verwachtingen
Frequentie	n=17	n=10	n=8	n=5
Publicaties	(Czakov & Czernek, 2016; Dang-Pham & Nkhoma, 2017; Dudau et al., 2020; Fritsch & Kauffeld-Monz, 2010; Henry et al., 2012; Holtgrave & Onay, 2017; Kenny & Fahy, 2013; Koivunen & Vuorelma, 2022; Laihonen & Pekkola, 2016; Michalski et al., 2019; Opolski et al., 2019; Pesämaa & Hair, 2008; Rutten, 2017; Schreier et al., 2020; Ulbrich et al., 2009; Windsperger & Gorovaia, 2011; Yuan et al., 2009)	(Arroyo & Puente-Díaz, 2023; Bönnte, 2008; Cesinger et al., 2016; Fink & Kessler, 2009; Gausdal & Hildrum, 2012; Herz et al., 2016; Mathews, 2013; Moeller, 2010; Piricz, 2018; Vihma & Toikka, 2021)	(Gu et al., 2017; Gulati & Nickerson, 2008; Hakanen et al., 2016; Hoffmann et al., 2010; Klein et al., 2021; Mac McCullough et al., 2016; Minarikova et al., 2019; Spralls et al., 2011; Wang & Yang, 2022)	(Chakraborty, 2019; Heffernan et al., 2018; Klein et al., 2021; Mac McCullough et al., 2016; Wang & Yang, 2022)

Ondanks de spreiding over vier verschillende categorieën, blijkt dat auteurs hoofdzakelijk dezelfde betekenis geven aan het concept vertrouwen. Het idee van vertrouwen wordt voornamelijk gebaseerd op de verwachtingen van de trustee ten opzichte van de trustor. Bij de conceptualisering die vallen onder de categorie van Mayer et al. (1995) is diezelfde verwachting gebaseerd op hoe een trustor handelt ongeacht of deze wel of niet wordt gecontroleerd of gemonitord. Bij andere conceptualisering is deze verwachting voornamelijk gebaseerd op het idee hoe betrouwbaar de trustor is. Wanneer een trustor niet als betrouwbaar wordt gezien, dan zal ook worden verwacht dat deze handelt op een manier die onwenselijk is. Hetzelfde geldt voor conceptualisering die betrekking hebben op de verwachting dat een trustor zijn beloften vervult of dat deze naar de verwachtingen van de trustee handelt. Er is een onderscheid te maken tussen die vier thema's, maar het bevonden hoofdondercheid zit in feite in de publicaties waar wél een expliciete conceptualisering wordt gehanteerd en de wetenschappelijke publicaties waar dit niet wordt gedaan.

4.3 Het operationaliseren van vertrouwen

4.3.1. Indicatoren

Uit de analyse komen diverse indicatoren van vertrouwen tussen netwerkpartners naar voren. In tabel 9 zijn de verscheidene indicatoren, de bijbehorende frequenties en een toelichting van de indicatoren weergegeven. De toelichting geeft weer hoe de auteurs van de wetenschappelijke publicaties indicatoren voor vertrouwen tussen netwerkpartners hanteren. Doordat per indicator de frequentie is aangegeven, wordt duidelijk welke indicatoren van vertrouwen dominant zijn en welke indicatoren minder worden gehanteerd door auteurs.

Tabel 9: Ingevuld analysekader indicatoren (indicator, frequentie en toelichting)

Indicator	Frequentie	Toelichting
Betrouwbaarheid	n=13	De mate waarin de trustor door de trustee als betrouwbaar wordt beschouwd.
Eerlijkheid	n=12	De mate waarin de trustor door de trustee als eerlijk wordt beschouwd.
Competenties	n=9	De mate waarin de trustor door de trustee als competent wordt beschouwd.
Informatiedeling	n=9	De mate waarin informatie wordt gedeeld op basis van resultaten uit archiefonderzoek of de mate waarin netwerkpartners bereid zijn om informatie te delen.
Integriteit	n=8	De mate waarin de trustor door de trustee als integer wordt beschouwd.
Openheid	n=7	De mate waarin de trustor door de trustee als open wordt beschouwd of de mate waarin er problemen in openheid naar voren komt uit resultaten van interviews.
Verwachtingen	n=7	De mate waarin het handelen van de trustor voldoet aan de verwachtingen van de trustee.
Samenwerking	n=6	De mate waarin er wordt samengewerkt tussen de trustee en de trustor.
Oprechtheid	n=5	De mate waarin de trustee de trustor als oprecht beschouwt, of de mate waarin de trustee de werksfeer als oprecht beschouwt.
In acht nemen van elkaars belangen	n=4	De mate waarin de trustee het idee heeft dat zijn belangen in acht worden genomen door de trustor of de mate waarin de trustee verwacht dat de trustor zijn belangen in acht zal nemen.
Vertrouwen	n=4	Sommige auteurs bevragen vertrouwen direct door te vragen in welke mate de trustee de trustor vertrouwt.
Nastreven gezamenlijke doelen	n=4	De mate waarin de trustee het idee heeft dat beide partijen gezamenlijke doelen nastreven of de mate waarin uit archiefonderzoek blijkt dat netwerkpartners gezamenlijke doelen nastreven.
Beloften nakomen	n=3	De mate waarin de trustee van mening is dat de trustor zijn beloften nakomt.
Reputatie	n=3	De mate waarin de trustee de trustor zijn reputatie als positief beschouwt.
Beoogde intenties	n=3	De mate waarin de trustee het idee heeft dat de trustor handelt op basis van goede intenties.
Gedrag netwerkpartner	n=2	De mate waarin het gedrag van de trustor leidt tot meer vertrouwen van de trustee in de trustor.
Onpartijdigheid	n=2	De mate waarin de trustee het handelen van de trustor als onpartijdig beschouwt.
Gelijkheid	n=2	De mate waarin de trustee de relatie tussen de trustee en de trustor als gelijk beschouwt.
Vriendschap	n=2	De mate waarin de trustee de relatie tussen hem en de trustor als vriendschappelijk beschouwt of de vraag wie de trustor als trouwe vriend beschouwt.
Transparantie	n=1	De mate waarin de trustee de communicatie van de trustor als transparant beschouwt.
Duidelijke communicatie	n=1	De mate waarin de trustee van mening is dat de trustor duidelijk communiceert.
Legitimiteit	n=1	De mate waarin de trustee de trustor als legitiem beschouwt.

De meest voorkomende indicatoren zijn “betrouwbaarheid” (dertien keer) en “eerlijkheid” (twaalf keer). “Competenties” en “informatiedeling” worden elk negen keer genoemd, terwijl “integriteit” en “openheid” respectievelijk acht en zeven keer voorkomen. “Verwachtingen” en “samenwerking” worden beide zevenmaal genoemd. Andere indicatoren, zoals “gelijkheid”, “oprechtheid”, “vertrouwen” en “het nastreven van gezamenlijke doelen”, komen twee tot zes keer voor. Sommige indicatoren, zoals “transparantie”, “duidelijke communicatie” en “legitimiteit”, worden slechts één keer genoemd.

In de regel geldt: hoe hoger de mate van de indicator, hoe hoger de mate van vertrouwen tussen de trustee en de trustor, ofwel de netwerkpartners. Daarnaast worden in de onderzoeken de trustees op verschillende wijzen bevraagd, of wordt er in de onderzoeken vertrouwen gemeten vanuit het perspectief van de trustee. Daaruit blijkt dat in het merendeel van de indicatoren het de perceptie van de trustee betreft. De verscheidenheid aan indicatoren van vertrouwen tussen netwerkpartners is aanzienlijk. Het blijkt daarnaast dat de gevonden indicatoren verschillend van aard zijn. Om overzichtelijk te maken op basis waarvan auteurs bepalen of er sprake is van vertrouwen tussen netwerkpartners, worden de indicatoren onder vijf verschillende categorieën geplaatst in tabel 10 met de totale frequenties per categorie.

Tabel 10: Ingevuld analysekader indicatoren (categorieën)

Categorie	Karakter-eigenschappen trustor	Professionele status trustor	Handelen trustor	Samenwerkingsrelatie	Communicatie
Frequentie	n=44	n=13	n=21	n=15	n=11
Indicatoren	Eerlijkheid Betrouwbaarheid Integriteit Openheid Oprechtheid	Competenties Reputatie Legitimiteit	Nakomen van beloften Onpartijdigheid Gedrag netwerkpartner Beoogde intenties Het in acht nemen van belangen Verwachtingen	Samenwerking Het nastreven van gezamenlijke doelen Gelijkheid Oprechtheid Vriendschap	Informatiedeling Transparantie Duidelijke communicatie

De eerste categorie heeft betrekking op de manier waarop de trustee de trustor zijn karaktereigenschappen als positief beschouwt. Des te positiever de karaktereigenschap van de trustor wordt beschouwd, des te hoger de mate van vertrouwen tussen de trustee en de trustor, ofwel de netwerkpartners. Zo onderzochten Kenny en Fahy (2013) de trustees perceptie van de eerlijkheid van de trustor. De mate waarin de trustor als eerlijk wordt beschouwd, wordt in zulke gevallen als een indicator gezien van vertrouwen tussen netwerkpartners. Op vergelijkbare wijze zijn de andere indicatoren die behoren tot de categorie “karaktereigenschappen trustor” verwerkt door auteurs. Hakanen en Häkkinen (2015) meten de mate van openheid daarentegen op basis van problemen in openheid, waarbij geldt dat minder problemen indiceren dat er een hoge mate van vertrouwen is tussen netwerkpartners. Tevens is de indicator oprechtheid ook gemeten op basis van de trustees perceptie of er een sfeer van oprechtheid is. In het merendeel van de wetenschappelijke publicaties wordt oprechtheid echter gemeten op basis van de trustees perceptie van de mate waarin de trustor oprecht is. Daarom wordt deze indicator geplaatst onder twee categorieën: karaktereigenschappen trustor en samenwerkingsrelatie.

De tweede categorie heeft betrekking op de professionele status van de trustor zoals gepercipieerd door de trustee. Czakon en Czernek (2016) vragen bijvoorbeeld naar de trustee's perceptie van de reputatie van de trustor. Een positieve mening over de reputatie van de trustor indiceert aanwezigheid van vertrouwen. Op vergelijkbare wijze hanteren zij de indicator "legitimiteit". Spralls et al. (2011) vragen daaropvolgend de trustee of zij de trustor als een competente partner zien. De mate waarin de trustee de trustor als competent ziet bepaalt vervolgens in welke mate er sprake is van vertrouwen. Deze indicatoren correleren met de professionele status van de trustor (als perceptie van de trustee) en zijn daarom ingedeeld bij deze categorie. Deze categorie onderscheidt zich zodoende van de andere categorieën, omdat het hoofdzakelijk de perceptie van de trustee van de trustor in een professionele werksfeer betreft.

De derde categorie heeft voornamelijk betrekking op de manier waarop de trustee het handelen van de trustor als positief ervaart, of de mate waarin de trustee verwacht dat het gedrag van de trustor positief/gewenst zal zijn. De indicatoren die onder deze categorie behoren hebben zodoende te maken met de handelingen of het verwachte gedrag van de trustor. Met het gebruik van deze indicatoren wordt in het bijzonder gekeken naar het handelen van de trustor. Gu et al. (2017) meten de indicator "het nakomen van beloften" door aan respondenten te vragen of netwerkpartners zich altijd aan hun beloften houden. Wanneer dit het geval is, is er volgens hen sprake van een hoge mate van vertrouwen. Om dezelfde reden is "verwachtingen" binnen deze categorie geplaatst. De indicator "onpartijdigheid" lijkt misschien beter te scharen onder het thema "karaktereigenschappen trustor", maar deze indicator betreft de mate waarin nadrukkelijk het handelen van de trustor als onpartijdig wordt beschouwd en niet of de trustor als onpartijdig wordt beschouwd. De indicator "gedrag netwerkpartner" wordt gehanteerd door Klein et al. (2021) door te onderzoeken in welke mate het gedrag van de netwerkpartner een positieve invloed heeft op het vertrouwen tussen de netwerkpartners. Deze indicator lijkt op het eerste oog wat abstract, maar betreft de vraag of het gedrag van de netwerkpartner een positieve invloed op het vertrouwen heeft.

Vervolgens is er een aantal indicatoren gevonden dat hoofdzakelijk verband houdt met de samenwerkingsrelatie tussen de trustee en de trustor. De indicatoren "samenwerking" en "het nastreven van gezamenlijke doelen" gaan over de mate waarin beide voorkomen. De laatstgenoemde indicator wordt op twee manieren gebruikt: de mate waarin de netwerkpartners van mening zijn dat gezamenlijke doelen worden nagestreefd (Kenny & Fahy, 2013) en de feitelijke mate waarin gezamenlijke doelen worden nagestreefd (Dudau et al., 2020). De verschillende auteurs specificeren verder niet wat er wordt verstaan onder het nastreven van gezamenlijke doelen. De indicator "gelijkheid" wordt ten slotte verwerkt door Fink en Kessler (2009) door de trustee te vragen in welke mate hij gelijkheid ervaart in de samenwerkingsrelatie. Tevens wordt de indicator "oprechtheid" door Windsperger en Gorovaia (2011) gehanteerd door de trustee te bevragen in hoeverre er sprake is van een sfeer van oprechtheid. Omdat de sfeer betrekking heeft op de samenwerkingsrelatie is ervoor gekozen om deze indicator onder de categorie "samenwerkingsrelatie" te plaatsen. De indicator "vriendschap" wordt door Dang-Pham en Nkhoma (2017) gebruikt door te vragen aan trustee's welke netwerkpartners zij als vrienden beschouwen.

De laatste categorie bevat indicatoren met betrekking op communicatie tussen netwerkpartners. De indicator "informatiedeling" wordt op twee manieren gebruikt. Koivunen en Vuorelma (2022) onderzochten hoeveel informatie er werd gedeeld tussen netwerkpartners op basis van archiefonderzoek. Hiermee verschilt hun aanpak van andere auteurs zoals Michalski et al. (2019) die de bereidheid van netwerkpartners om informatie delen te onderzochten. Ten slotte zagen Fink en Kessler (2009) duidelijke communicatie van de trustor in de ogen van de trustee als indicator van vertrouwen tussen netwerkpartners.

Verder is de indicator "vertrouwen" in vier publicaties gehanteerd. Echter is deze indicator niet onder een categorie geplaatst omdat het in deze gevallen directe bevraging naar de mate van vertrouwen tussen netwerkpartners betrof.

De verscheidenheid aan indicatoren blijkt groot te zijn. De bevonden indicatoren zijn onder te verdelen in vijf categorieën. Het blijkt dat het merendeel van de indicatoren betrekking heeft op de gepercipieerde karaktereigenschappen van de trustor, er wordt namelijk 44 keer gebruikgemaakt van indicatoren die onder deze categorie vallen. Verder blijkt dat 21 gehanteerde indicatoren betrekking hebben op de handelingen van de trustor. De minst gehanteerde indicatoren vallen onder de overige categorieën: professionele status trustor (13), samenwerkingsrelatie (15) en communicatie (11). Op basis van deze bevindingen kan geconcludeerd worden dat de verscheidenheid aan indicatoren groot is, maar dat auteurs voornamelijk indicatoren hanteren die betrekking hebben op de gepercipieerde karaktereigenschappen van de trustor.

4.3.2 Methoden van dataverzameling

In tabel 11 is weergegeven welke methoden van dataverzameling auteurs gebruiken.

Tabel 11: Ingevuld analysekader methode(n) dataverzameling

Aard van de methode	Gehanteerde methode(n) van dataverzameling	Frequentie	Publicaties
Kwantitatief	Enquêtes met beoordelingsschaal	n=25	(Arroyo & Puente-Díaz, 2023; Bönnte, 2008; Cesinger et al., 2016; Chakraborty, 2019; Fink & Kessler, 2009; Fritsch & Kauffeld-Monz, 2010; Gu et al., 2017; Gulati & Nickerson, 2008; Heffernan et al., 2018; Henry et al., 2012; Herz et al., 2016; Hoffmann et al., 2010; Kenny & Fahy, 2013; Klein et al., 2021; Mac McCullough et al., 2016; Michalski et al., 2019; Minarikova et al., 2019; Moeller, 2010; Pesämaa & Hair, 2008; Piricz, 2018; Rutten, 2017; Spralls et al., 2011; Wang & Yang, 2022; Windsperger & Gorovaia, 2011; Yuan et al., 2009)
Kwalitatief	Enquête (open vraag)	n=1	(Dang-Pham & Nkhoma, 2017)
	Interviews	n=5	(Hakanen & Häkkinen, 2015; Laihonen & Pekkola, 2016; Mathews, 2013; Schreier et al., 2020; Ulbrich et al., 2009)
	Archiefonderzoek en interviews	n=3	(Dudau et al., 2020; Koivunen & Vuorelma, 2022; Lucidarme et al., 2018)
	Directe participatie en interviews	n=1	(Gausdal & Hildrum, 2012)
Combinatie	Observatie en interviews	n=2	(Czakon & Czernek, 2016; Hakanen et al., 2016)
	Interviews en enquêtes	n=3	(Holtgrave & Onay, 2017; Opolski et al., 2019; Vihma & Toikka, 2021)

Uit de bevindingen blijkt dat het gebruik van enquêtes als methode van dataverzameling dominant is in de wetenschappelijke publicaties. In 26 van de 40 wetenschappelijke publicaties wordt louter deze methode van dataverzameling gebruikt. Daarnaast worden enquêtes in drie publicaties in combinatie gebruikt met interviews als methode van dataverzameling. Doordat de indicatoren impliceren dat een beoordelingsschaal praktisch is, kan de dominantie van enquêtes verklaard worden. In de meeste gevallen betreffen indicatoren namelijk de mate waarin ‘x’ aanwezig is. Met het gebruik van een beoordelingsschaal kan dit op een effectieve manier worden gemeten. Uit de bevindingen blijkt

dat in een enkel geval (Dang-Pham & Nkhoma, 2017) gebruik wordt gemaakt van een open vraag bij het uitzetten van een vragenlijst. In de overige 28 gevallen wordt er gebruikgemaakt van een beoordelingsschaal. Deze bevindingen suggereren een sterke voorkeur in de literatuur voor het verzamelen van kwantitatieve data. Dit betekent echter niet dat auteurs uitsluitend kwantitatieve data verzamelen om vertrouwen tussen netwerkpartners te meten.

Een aantal auteurs geeft de voorkeur aan het afnemen van interviews als methode van dataverzameling. In totaal worden er in veertien van de 40 geanalyseerde publicaties interviews gebruikt. Bij vijf van deze publicaties zijn interviews de enige gebruikte dataverzamelmethode (Hakanen & Häkkinen, 2015; Laihonon & Pekkola, 2016; Mathews, 2013; Schreier et al., 2020; Ulbrich et al., 2009). Verder valt op dat één combinatie relatief veel voorkomt: het gebruik van interviews in combinatie met archiefonderzoek. In drie van de veertien geanalyseerde publicaties waarin er gebruik wordt gemaakt van interviews, worden interviews gecombineerd met archiefonderzoek (Dudau et al., 2020; Koivunen & Vuorelma, 2022; Lucidarme et al., 2018). Ten slotte kiezen drie auteurs ervoor om interviews met enquêtes te combineren (Holtgrave & Onay, 2017; Opolski et al., 2019; Vihma & Toikka, 2021).

Er blijkt consensus te bestaan over de manier waarop data verzameld dient te worden om vertrouwen tussen netwerkpartners te meten. Het dominante gebruik van enquêtes in de literatuur toont aan dat er een sterke voorkeur heerst voor het verzamelen van kwantitatieve data om vertrouwen tussen netwerkpartners te kunnen meten. Naast het gebruik van enquêtes wordt ook het gebruik van interviews als methode van dataverzameling op waarde geschat. Daaruit blijkt dat er alsnog een relatief groot aantal auteurs de voorkeur geeft aan kwalitatieve data. Het is essentieel om op te merken dat in de meerderheid van de publicaties uitsluitend enquêtes worden gebruikt als methode van dataverzameling, terwijl interviews in de meeste publicaties worden gecombineerd met andere dataverzamelmethode. Dit suggereert dat auteurs het gebruik van enquêtes als methode van dataverzameling het meest op waarde schatten.

Het dominante gebruik van enquêtes is niet geheel verrassend op basis van de wijzen waarop auteurs indicatoren van vertrouwen tussen netwerkpartners opstellen. Het merendeel van de gevonden indicatoren is voornamelijk opgesteld uit het oogpunt van de trustee. Dit blijkt uit het feit dat voor veel van de indicatoren geldt dat er sprake is van vertrouwen wanneer er volgens de trustee sprake is van een hoge 'x', of wanneer de trustee 'y' als positief ervaart. Dit impliceert dat om waarde te geven aan deze indicatoren er het gemakkelijkst gebruik kan worden gemaakt van beoordelingsschalen. Met het gebruik van beoordelingsschaal kunnen auteurs goed in kaart brengen in welke mate de trustee 'x' of 'y' ervaart of de trustor als 'x' of 'y' beschouwt. De dominante methode om waarde te geven aan indicatoren is dan ook met het gebruik van beoordelingsschalen in enquête-items. Auteurs stellen op basis van de indicatoren enquête-items op, daaropvolgend moeten de trustees, ofwel de respondenten aangeven in welke mate zij vinden dat er sprake is van die indicator. Middels gebruik van de verschillende thema's kan worden gesteld dat de meeste auteurs vertrouwen operationaliseren door:

- Met gebruik van beoordelingsschalen in enquêtes de trustors perceptie van de karaktereigenschappen van de trustee te meten;
- Met gebruik van beoordelingsschalen in enquêtes de trustees perceptie van de professionele status van de trustor te meten;
- Met gebruik van beoordelingsschalen in enquêtes te meten in welke mate de trustee de handelingen van de trustor als positief beschouwt;
- Met gebruik van beoordelingsschalen in enquêtes te meten in welke mate er sprake is van vertrouwen op basis van indicatoren die betrekking hebben op de samenwerkingsrelatie;

- Met gebruik van beoordelingsschalen te meten in welke mate er sprake is van vertrouwen op basis van indicatoren die betrekking hebben op de communicatie tussen netwerkpartners.

Vervolgens gebruiken de meeste auteurs verschillende enquête-items om op basis van verschillende indicatoren te meten in hoeverre er sprake is van vertrouwen tussen netwerkpartners. Zo kiezen Klein et al. (2021) voor een 10-punts beoordelingsschaal om trustees aan te laten geven in welke mate zij de trustor als eerlijk, betrouwbaar of open zien.

Het gebruik van enquête-items is niet de enige manier om de indicatoren te meten. Hakanen et al. (2016) interviewden bijvoorbeeld respondenten en stelden vragen over de gepercipieerde integriteit van netwerkpartners aan de respondenten. Hakanen en Häkkinen (2015) operationaliseren daaropvolgend de indicator “integriteit” door hierover vragen te stellen middels semigestructureerde interviews. Er is geen topiclijst toegevoegd in het artikel van Hakanen en Häkkinen (2015), maar ze richten zich in de interviews op de subjectieve ervaringen, gevoelens en emoties betreffende de indicator ‘integriteit’. De resultaten van deze interviews analyseerden ze vervolgens met behulp van thematische inhoudsanalyse. Gausdal en Hildrum (2012) hanteren een soortgelijke aanpak om de indicator “integriteit” te meten. Een aantal auteurs meet vertrouwen niet op basis van de perceptie van netwerkpartners, maar op basis van resultaten uit archiefonderzoek of interviews. Koivunen en Vuorelma (2022) onderzochten de mate waarin informatie wordt gedeeld op basis van archiefonderzoek. Het grootste verschil met deze manier van operationaliseren ten opzichte van het verwerken van indicatoren in enquête-items is dat het niet de perceptie van de trustee betreft, maar informatie op basis waarvan de auteurs waarde geven aan de opgestelde indicator.

Hoofdstuk 5: Conclusie en discussie

5.1 Conclusie

In deze scriptie is onderzocht hoe auteurs vertrouwen tussen netwerkpartners conceptualiseren en operationaliseren. Vertrouwen speelt een grote rol in het functioneren van netwerken, maar de bestaande literatuur suggereert verscheidenheid in de gehanteerde conceptualiseringen en de wijze waarop vertrouwen tussen netwerkpartners wordt geoperationaliseerd. Voor het onderzoeksveld van vertrouwen tussen netwerkpartners is het van belang dat dit in kaart wordt gebracht.

In zeventien van de 40 publicaties wordt geen expliciete conceptualisering van vertrouwen gehanteerd. Een expliciete conceptualisering wordt in 23 publicaties gegeven. Wanneer wel een expliciete conceptualisering wordt gehanteerd, is dit de conceptualisering van Mayer et al. (1995) (n=10) - al dan niet als basis voor de eigen conceptualisering -, wordt de conceptualisering gebaseerd op betrouwbaarheid (n=8) of op het voldoen aan beloftes of verwachtingen (n=5). Bij expliciete conceptualiseringen is echter geen significant inhoudelijk verschil aanwezig. Auteurs baseren conceptualiseringen in de kern namelijk hoofdzakelijk op de verwachtingen van de trustee ten opzichte van de trustor.

Om vertrouwen tussen netwerkpartners te operationaliseren gebruiken auteurs indicatoren die te onderscheiden zijn in vijf categorieën: de karaktereigenschappen van de trustor, de professionele status van de trustor, het handelen van de trustor, de samenwerkingsrelatie en communicatie. De verscheidenheid aan gehanteerde indicatoren is groot, maar auteurs hanteren voornamelijk indicatoren die vallen onder de categorie “karaktereigenschappen”. Vervolgens blijkt dat de meeste auteurs de waarde bepalen van deze indicatoren door ze te verwerken in enquête-items met het gebruik van beoordelingsschalen. Echter is er een aantal auteurs dat gebruik maakt van interviews al dan niet in combinatie met andere methoden van dataverzameling om vertrouwen tussen netwerkpartners te meten. De dominantie van het gebruik van enquêtes toont een consensus aan in de literatuur voor de voorkeur van kwantitatieve data.

Concluderend kan worden gesteld dat er in de literatuur veel consensus bestaat over de manier waarop vertrouwen geconceptualiseerd en geoperationaliseerd dient te worden. Er is een hoofdonderscheid te maken in auteurs die geen expliciete conceptualisering hanteren en auteurs die de conceptualisering van vertrouwen baseren op de verwachtingen van de trustee ten opzichte van de trustor. Deze verwachtingen worden op verschillende manieren ingevuld door auteurs. Verder blijkt er een grote verscheidenheid aan indicatoren van vertrouwen te zijn. Deze indicatoren kunnen worden onderverdeeld in vijf categorieën. Het merendeel van de auteurs kiest er echter voor om indicatoren te baseren op de gepercipieerde karaktereigenschappen van de trustor. Ten slotte tonen de bevindingen aan dat er een sterke voorkeur is om waarde te geven aan deze indicatoren op basis van kwantitatieve data. Het merendeel van de auteurs kiest er namelijk voor om gebruik te maken van enquêtes.

5.2 Discussie

5.2.1 Methodologische discussie

Een uitdaging die optreedt bij het uitvoeren van literatuuronderzoek is het bruikbaar maken van de literatuur voor de eigen onderzoeksdoelen. Deze uitdaging is naar voren gekomen tijdens de uitvoering van dit onderzoek. De voor dit onderzoek gebruikte publicaties moesten verslag leggen van empirisch onderzoek waarin vertrouwen tussen netwerkpartners is gemeten en gepubliceerd zijn tussen 2008 en 2023. Na uitvoering van dit onderzoek blijkt dat een ander criterium toegevoegd diende te worden. Voor een gedegen analyse van de wetenschappelijke publicaties is het essentieel dat er inzicht is in de gehanteerde topiclijsten en enquête-items om te kunnen bepalen hoe vertrouwen tussen netwerkpartners

wordt geoperationaliseerd in deze onderzoeken. In de wetenschappelijke publicaties waar vertrouwen tussen netwerkpartners is onderzocht met het gebruik van interviews, blijken deze niet altijd te zijn toegevoegd of was er geen toegang tot de gehanteerde topiclijsten. Het ontbreken van deze informatie heeft implicaties voor de bevindingen van dit onderzoek, omdat het kan leiden tot een vertekend beeld van de wijze waarop vertrouwen tussen netwerkpartners wordt geoperationaliseerd. Dit heeft een negatieve invloed op de interne validiteit van het onderzoek, omdat waardevolle informatie ontbreekt. Zonder deze informatie is het maar de vraag of er volledig inzicht kan worden gegeven in gehanteerde indicatoren van vertrouwen tussen netwerkpartners. Aangezien indicatoren als onderdeel van operationalisering een belangrijk onderdeel zijn van de hoofdvraag, kan de beantwoording minder (intern) valide zijn.

Daarnaast zijn er enkele implicaties die betrekking hebben op de externe validiteit van de resultaten in dit onderzoek. Steekproefsgewijs is ervoor gekozen om 40 wetenschappelijke publicaties te analyseren om te onderzoeken welke conceptualiseringen van vertrouwen tussen netwerkpartners worden gehanteerd en op welke manier auteurs dit operationaliseren. De keuze voor 40 wetenschappelijke publicaties is voornamelijk gebaseerd op de tijd die beschikbaar is voor een bachelorscriptie. Het is echter belangrijk op te merken dat de initiële zoekopdracht met behulp van de zoekmachines Google Scholar en Worldcat veel meer publicaties heeft opgeleverd op basis van de zoektermen. In totaal werden 3400 wetenschappelijke publicaties gescand op relevantie, waaruit uiteindelijk 83 geschikte publicaties werden geïdentificeerd. Het aantal ‘hits’ dat naar voren kwam lag echter een stuk hoger. Er kunnen vraagtekens worden gezet bij de representativiteit van de 40 geanalyseerde publicaties, omdat het onzeker is of de bevindingen hetzelfde zouden zijn voor de niet-geanalyseerde publicaties waarin verslag wordt gelegd van metingen van vertrouwen tussen netwerkpartners.

Verder vormen de gehanteerde zoektermen een risico voor de externe validiteit. In dit onderzoek zijn de zoektermen “networks”, “networkpartners”, “empirical” en “trust” gehanteerd in de zoekmachines Google Scholar en Worldcat. Door de zoektocht te beperken tot deze zoektermen is het aannemelijk dat een aantal relevante wetenschappelijke publicaties buiten beschouwing is gelaten. Dit had voorkomen kunnen worden door synoniemen of acroniemen te hanteren, zoals bijvoorbeeld “distrust” of “partnership”. Hoewel *partnership* geen letterlijk synoniem is, betreft een *partnership* vaak een netwerk in de literatuur. Het hanteren van acroniemen en synoniemen had kunnen leiden tot meer wetenschappelijke publicaties waarin verslag wordt gelegd van metingen van vertrouwen tussen netwerkpartners.

Ten slotte is er in dit onderzoek hoofdzakelijk gezocht naar verbanden en daardoor zijn veel van de resultaten in categorieën geplaatst. Door dit te doen zijn complexe begrippen zoals “integriteit” en “eerlijkheid” op dezelfde manier geïnterpreteerd. Het is echter aannemelijk dat de auteurs niet dezelfde interpretaties hebben van deze begrippen en aan de verschillende indicatoren een andere betekenis geven. Zo hebben - zoals uit dit onderzoek is gebleken - auteurs niet altijd geheel dezelfde interpretatie van het concept vertrouwen. Er is geen reden om aan te nemen dat dit voor complexe begrippen zoals “openheid” en “integriteit” anders zou zijn dan bij het begrip vertrouwen. Zoals is gebleken uit het citaat van Mair (2008), is het belangrijk om te weten of gelijken met gelijken worden vergeleken. In dit geval is het nog maar de vraag of een complex begrip als “integriteit” voor de ene auteur hetzelfde betekent als voor de ander. De vraag of auteurs zelf termen zoals “integriteit” en “openheid” zouden scharen onder de categorie “karaktereigenschappen” kan daarnaast ook gesteld worden. Met andere woorden: is het werkelijk zo dat auteurs voornamelijk de waargenomen karaktereigenschappen van de trustor beschouwen als een indicatie van vertrouwen, of interpreteren zij dit op een andere manier?

5.2.2 Inhoudelijke discussie

In hoofdstuk 1 is het belang van eenduidige conceptualisering aan de hand van een citaat van Mair (2008) benadrukt. Verschillende conceptualiseringen leiden tot het vergelijken van ongelijken. Uit dit onderzoek blijkt dat er geen significant inhoudelijke verschillen zijn in de gehanteerde conceptualiseringen, maar bij zeventien van de 40 publicaties is geen expliciete conceptualisering gehanteerd. Dit is problematisch omdat het onduidelijk is wat de auteurs precies verstaan onder het begrip vertrouwen. Dit heeft tevens negatieve gevolgen voor de theorievorming rondom vertrouwen, want zonder een expliciete conceptualisering is het niet duidelijk of gelijken met gelijken worden vergeleken. Dit vormt een minder groot probleem rondom wetenschappelijke publicaties waarin wel expliciete conceptualiseringen worden gehanteerd, maar waar deze verschillen. In dit geval is tenminste duidelijk dat gelijken niet met gelijken worden vergeleken. Daarentegen is dit lastiger vast te stellen bij onderzoeken waarin geen expliciete conceptualisering wordt gehanteerd van vertrouwen tussen netwerkpartners. Daarom is het voorafgaand aan het onderzoeken van vertrouwen tussen netwerkpartners belangrijk dat auteurs het concept vertrouwen conceptualiseren. Op deze wijze zal er minder ambiguïteit ontstaan over wat auteurs daadwerkelijk verstaan onder het concept vertrouwen.

Vertrouwen is een relationeel complex begrip. Bachmann en Zaheer (2008) stellen dat vertrouwen een complex construct is dat op meerdere niveaus evolueert en wordt beïnvloed door verschillende factoren. Bachmann en Zaheer (2008) pleiten er daarom voor dat onderzoek naar vertrouwen zich ontwikkelt naar een bredere scope dan het enkel onderzoek naar momentopnamen van vertrouwen. Volgens hen schieten zulke benaderingen tekort in het recht doen aan de complexiteit en dynamiek van het begrip vertrouwen. McEvily en Tortoriello (2011) benadrukken het belang van het adequaat meten van vertrouwen vanuit een ander perspectief. Zij wijzen op de fragmentatie in de literatuur en de negatieve consequenties die verschillende meetmethoden voor het meten van vertrouwen met zich meebrengen. Zonder een gemeenschappelijke aanpak voor het meten van vertrouwen zal het integreren van bevindingen over disciplines heen volgens McEvily en Tortoriello (2011) vrijwel onmogelijk zijn. Daarnaast stellen ze dat zonder een verenigde aanpak voor het meten van vertrouwen vragen in de discussie over de aard van dit complexe begrip onbeantwoord zullen blijven.

De bevindingen van dit onderzoek krijgen op basis van beide perspectieven verschillende betekenissen. Allereerst is het positief dat uit het dominante gebruik van enquêtes en de relatief hoge frequentie van het gebruik van indicatoren uit de categorie "karaktereigenschappen trustor" blijkt dat de literatuur dichtbij een verenigde aanpak komt. Op deze manier krijgt de theorievorming rondom vertrouwen meer betekenis en kunnen bevindingen gemakkelijker multidisciplinair worden geïntegreerd. Echter is een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve methoden om vertrouwen tussen netwerkpartners gewenst. Uit de resultaten blijkt dat het merendeel van de auteurs ervoor kiest om louter kwantitatieve data te vergaren om vertrouwen tussen netwerkpartners te meten. Deze beperkte methode van dataverzameling doet echter geen recht aan de complexiteit van het begrip vertrouwen. Vertrouwen is een zeer belangrijk concept dat een grote invloed heeft op het functioneren en de uitkomsten van netwerken. Daarom is gedegen onderzoek naar vertrouwen tussen netwerkpartners van groot belang om bij te kunnen dragen aan het functioneren van netwerken. Hoewel blijkt dat er steeds meer consensus wordt bereikt over de wijze waarop vertrouwen moet worden gemeten, is het maar de vraag of deze consensus wenselijk is. De dominantie van enquête-items doet geen recht aan de complexiteit en het evoluerende karakter van het begrip vertrouwen. Dit impliceert positieve gevolgen voor de mogelijkheden om bevindingen te integreren over verschillende disciplines en voor de representativiteit van de theorievorming, maar impliceert negatieve gevolgen voor de daadwerkelijke kwaliteit van onderzoek naar vertrouwen. Daarnaast wordt vertrouwen tussen netwerkpartners hoofdzakelijk onderzocht op basis van momentopnamen. Zoals Bachmann en Zaheer (2008) stellen is dit onwenselijk. Vertrouwen is een concept dat aan verandering onderhevig is en daarom idealiter longitudinaal onderzocht dient te worden.

Op basis van deze resultaten kan een aantal aanbevelingen worden gemaakt voor vervolgonderzoek. Ten eerste kan vervolgonderzoek zich richten op het ontwikkelen van een gemeenschappelijke en duidelijke conceptualisering van vertrouwen tussen netwerkpartners, met als doel dat gelijken met gelijken worden vergeleken. Verder is meer onderzoek vereist naar de dynamiek van het begrip vertrouwen. Onderzoekers kunnen zich richten op de manier waarop vertrouwen evolueert om zo in kaart te brengen hoe hiermee rekening gehouden kan worden bij het onderzoeken van vertrouwen. Daarnaast kan vervolgonderzoek zich richten op de wijze waarop kwantitatieve en kwalitatieve methoden van onderzoek gecombineerd kunnen worden om recht te doen aan de complexiteit van het begrip vertrouwen. Ten slotte behoeft de dominantie van de enquête-items onderzoek dat deze meetmethode wordt geëvalueerd voor het meten van vertrouwen tussen netwerkpartners. Hiermee kan in kaart worden gebracht welke gevolgen deze dominantie heeft voor empirisch onderzoek. Door zowel kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksmethoden te gebruiken, kan onderzoek naar vertrouwen tussen netwerkpartners worden verbeterd. Met inachtnemingen van deze aanbevelingen kan recht worden gedaan aan de complexiteit en de dynamiek van het begrip vertrouwen.

Hoofdstuk 6: Literatuurlijst

- Arroyo, J. C., & Puente-Díaz, R. (2023). The effect of network capabilities, trust and pricing and selling capabilities on the impact of social enterprise. *Social Enterprise Journal*, 19(2), 123–143. <https://doi.org/10.1108/sej-02-2022-0020>
- Bachmann, R., & Zaheer, A. (2008). *Handbook of Trust Research (Research Handbooks in Business and Management series)*. Edward Elgar Publishing.
- Bhandari, P. (2022). Een stappenplan voor dataverzameling. *Scribbr*.
<https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/dataverzameling/>
- Bönte, W. (2008). Inter-firm trust in buyer–supplier relations: Are knowledge spillovers and geographical proximity relevant? *Journal of Economic Behavior and Organization*, 67(3–4), 855–870. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2006.12.004>
- Brass, D. J., Galaskiewicz, J., Greve, H. R., & Tsai, W. (2004). taking stock of networks and organizations: a multilevel perspective. *Academy of Management Journal*, 47(6), 795–817. <https://doi.org/10.2307/20159624ki>
- Börzel, T. A. (1998). Organizing Babylon - On the Different Conceptions of Policy Networks. *Public Administration*, 76(2), 253–273. <https://doi.org/10.1111/1467-9299.00100>
- Cesinger, B., Hughes, M., Mensching, H., Bouncken, R. B., & Kraus, S. (2016). A socioemotional wealth perspective on how collaboration intensity, trust, and international market knowledge affect family firms’ multinationality. *Journal of World Business*, 51(4), 586–599. <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2016.02.004>
- Chakraborty, S. (2019). Exploring the antecedents of co-creation in hospital-supplier relationship: an empirical study on private sector hospitals in India. *International Journal of Business Information Systems*, 32(4), 393. <https://doi.org/10.1504/ijbis.2019.103785>
- Cheng, J., Yeh, C., & Tu, C. (2008). Trust and knowledge sharing in green supply chains. *Supply Chain Management*, 13(4), 283–295. <https://doi.org/10.1108/13598540810882170>

- Coote, L. V., Forrest, E. J., & Tam, T. W. (2003). An investigation into commitment in non-Western industrial marketing relationships. *Industrial Marketing Management*, 32(7), 595–604.
[https://doi.org/10.1016/s0019-8501\(03\)00017-8](https://doi.org/10.1016/s0019-8501(03)00017-8)
- Czakon, W., & Czernek, K. (2016). The role of trust-building mechanisms in entering into network cooperation: The case of tourism networks in Poland. *Industrial Marketing Management*, 57, 64–74. <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2016.05.010>
- Dang-Pham, D., & Nkhoma, M. (2017). Effects of Team Collaboration on Sharing Information Security Advice. *Information Resources Management Journal*, 30(3).
<https://doi.org/10.4018/irmj.2017070104>
- Das, T. P., & Teng, B. (2001). Trust, Control, and Risk in Strategic Alliances: An Integrated Framework. *Organization Studies*, 22(2), 251–283.
<https://doi.org/10.1177/0170840601222004>
- De Jong-Gierveld, J., & Linnemann, M. (1989). Theoretische concepten en alledaagse taal. *Mens en Maatschappij*, 64(1), 22–41. <http://rjh.ub.rug.nl/MenM/article/view/15669>
- Den Ridder, J., Miltenburg, E., Kunst, S., Van 't Hul, L., & Van den Broek, A. (2022). *Burgerperspectieven*. Sociaal Cultureel Planbureau.
https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2022/09/01/burgerperspectieven-bericht-1-2022/SCP-Burgerperspectieven_2022_bericht_1.pdf
- Dudau, A., Favotto, A., Kominis, G., & Sicilia, M. (2020). Building trust in public sector networks: The role of rhetoric and persuasion. *Financial Accountability and Management*, 36(2), 134–150. <https://doi.org/10.1111/faam.12229>
- Edelenbos, J., & Klijn, E. H. (2007). Trust in Complex Decision-Making Networks. *Administration & Society*, 39(1), 25–50. <https://doi.org/10.1177/0095399706294460>

- EenVandaag. (2023, 2 januari). *Hoe kan de overheid het vertrouwen van de burger terugwinnen?* “Wees een goede buur”. <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/hoe-kan-de-overheid-het-vertrouwen-van-de-burger-terugwinnen-wees-een-goede-buur/>
- Fink, M., & Kessler, A. (2009). Cooperation, Trust and Performance - Empirical Results from Three Countries. *British Journal of Management*, 22(1), 469-483. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8551.2009.00647.x>
- Fritsch, M., & Kauffeld-Monz, M. (2010). The impact of network structure on knowledge transfer: an application of social network analysis in the context of regional innovation networks. *Annals of Regional Science*, 44(1), 21–38. <https://doi.org/10.1007/s00168-008-0245-8>
- Gausdal, A. H., & Hildrum, J. (2012). Facilitating Trust Building in Networks: A Study from the Water Technology Industry. *Systemic Practice and Action Research*, 25(1), 15–38. <https://doi.org/10.1007/s11213-011-9199-3>
- Giffin, K. (1967). The contribution of studies of source credibility to a theory of interpersonal trust in the communication process. *Psychological Bulletin*, 68(2), 104–120. <https://doi.org/10.1037/h0024833>
- Gu, V. C., Cao, R. Q., Black, K., & Zeng, H. (2017). Managing Collaborative Relationships in Third Party Logistics. *International Journal of Information Systems and Supply Chain Management*, 10(2), 42–65. <https://doi.org/10.4018/ijisscm.2017040103>
- Gulati, R., & Nickerson, J. A. (2008). Interorganizational Trust, Governance Choice, and Exchange Performance. *Organization Science*, 19(5), 688–708. <https://doi.org/10.1287/orsc.1070.0345>
- Hakanen, M., & Häkkinen, M. (2015). Management possibilities for interpersonal trust in a business network. Case: health-, exercise- and wellbeing markets. *Nordic Journal of Business*, 64(4). http://njb.fi/wp-content/uploads/2016/01/Hakanen_Hakkinen-NJB_4-15.pdf

- Hakanen, M., Kossou, L., & Takala, T. (2016). Building Interpersonal Trust in Business Networks: Enablers and Roadblocks. *Journal of Business Models*, 4(1), 45-62. <http://journalofbusinessmodels.com/media/1173/vol-4-no-1-pp-45-62.pdf>
- Heffernan, T., Wilkins, S. M., & Butt, M. A. (2018). Transnational higher education. *International Journal of Educational Management*, 32(2), 227–240. <https://doi.org/10.1108/ijem-05-2017-0122>
- Henry, A. D., Lubell, M., & McCoy, M. (2012). Survey-Based Measurement of Public Management and Policy Networks. *Journal of Policy Analysis and Management*, 31(2), 432–452. <https://doi.org/10.1002/pam.21623>
- Herz, M., Hutzinger, C., Seferagic, H., & Windsperger, J. (2016). Trust, Decision Rights Delegation, and Performance-The Case of Franchising. *Journal of Small Business Management*, 54(3), 973–991. <https://doi.org/10.1111/jsbm.12227>
- Hoffmann, W., Neumann, K., & Speckbacher, G. (2010). The effect of interorganizational trust on make-or-cooperate decisions: Disentangling opportunism-dependent and opportunism-independent effects of trust. *European Management Review*, 7(2), 101–115. <https://doi.org/10.1057/emr.2010.8>
- Holtgrave, M., & Onay, M. (2017). Success through Trust, Control, and Learning? Contrasting the Drivers of SME Performance between Different Modes of Foreign Market Entry. *Administrative Sciences*, 7(2), 9. <https://doi.org/10.3390/admsci7020009>
- Kampen, J. K., Maddens, B., Bouckaert, G., & Van de Walle, S. (2002). *Meten en operationaliseren van de concepten tevredenheid met en vertrouwen in de overheid binnen de context van survey onderzoek*. Instituut voor de overheid. https://soc.kuleuven.be/io/pubpdf/IO0505012_meten.pdf

Kenis, P. N., & Provan, K. G. (2008). Het network-governance-perspectief. In T. Wentink (Red.), *Business Performance Management. Sturen op prestatie en resultaat* (pp. 296-312). Boom Academic.

Kenny, B., & Fahy, J. (2013). The Role of Tie Strength, Relational Capability and Trust in the International Performance of High Tech SMEs. *The IMP Journal*, 7(3), 188–203.

[https://www.researchgate.net/profile/Breda-](https://www.researchgate.net/profile/Breda-Kenny/publication/265049141_Kenny_B_and_J_Fahy_2013_The_Role_of_Tie_Strength_Relational_Capability_and_Trust_in_the_International_Performance_of_High_Tech_SMEs_The_Industrial_Marketing_and_Purchasing_IMP_Journal_Vol_7_Issue_3_pp/links/552eda6b0cf2acd38cbbd966/Kenny-B-and-J-Fahy-2013-The-Role-of-Tie-Strength-Relational-Capability-and-Trust-in-the-International-Performance-of-High-Tech-SMEs-The-Industrial-Marketing-and-Purchasing-IMP-Journal-Vol-7-Is.pdf?origin=publicationDetail&_sg%5B0%5D=sZ90unbNA8KhAr59X2rRJ9QPNJwZSFvZ1hcqUgwkLd1KGHj9-hyTBoPihQwQMlnD_vP0jmE-ZWAT0fvo2Df5Iw.Mna6VQfdWnbgfrLMDMo3pmjPhDYBDbhNYO0JksHmyk022HG9L0IAKOaDVlSnDdgZIent0ebAAZiBOEt5DyKNBw&_sg%5B1%5D=aZB7BUQ0JSkooFOH4rhDg_h8ffG7pPw_s35OC-b0KdjQFNM6k9XKN1__w2btL27G5Q9Tj0Dlk9qdHDgty37n-b-nfNokvMI5vVrV99Pnu_V0.Mna6VQfdWnbgfrLMDMo3pmjPhDYBDbhNYO0JksHmyk022HG9L0IAKOaDVlSnDdgZIent0ebAAZiBOEt5DyKNBw&_iepl=&_rtd=eyJjb250ZW50SW50ZW50IjoibWFpbk10ZW0ifQ%3D%3D)

[Kenny/publication/265049141_Kenny_B_and_J_Fahy_2013_The_Role_of_Tie_Strength_Relational_Capability_and_Trust_in_the_International_Performance_of_High_Tech_SMEs_The_Industrial_Marketing_and_Purchasing_IMP_Journal_Vol_7_Issue_3_pp/links/552eda6b0cf2acd38cbbd966/Kenny-B-and-J-Fahy-2013-The-Role-of-Tie-Strength-Relational-Capability-and-Trust-in-the-International-Performance-of-High-Tech-SMEs-The-Industrial-Marketing-and-Purchasing-IMP-Journal-Vol-7-Is.pdf?origin=publicationDetail&_sg%5B0%5D=sZ90unbNA8KhAr59X2rRJ9QPNJwZSFvZ1hcqUgwkLd1KGHj9-hyTBoPihQwQMlnD_vP0jmE-ZWAT0fvo2Df5Iw.Mna6VQfdWnbgfrLMDMo3pmjPhDYBDbhNYO0JksHmyk022HG9L0IAKOaDVlSnDdgZIent0ebAAZiBOEt5DyKNBw&_sg%5B1%5D=aZB7BUQ0JSkooFOH4rhDg_h8ffG7pPw_s35OC-b0KdjQFNM6k9XKN1__w2btL27G5Q9Tj0Dlk9qdHDgty37n-b-nfNokvMI5vVrV99Pnu_V0.Mna6VQfdWnbgfrLMDMo3pmjPhDYBDbhNYO0JksHmyk022HG9L0IAKOaDVlSnDdgZIent0ebAAZiBOEt5DyKNBw&_iepl=&_rtd=eyJjb250ZW50SW50ZW50IjoibWFpbk10ZW0ifQ%3D%3D](https://www.researchgate.net/profile/Breda-Kenny/publication/265049141_Kenny_B_and_J_Fahy_2013_The_Role_of_Tie_Strength_Relational_Capability_and_Trust_in_the_International_Performance_of_High_Tech_SMEs_The_Industrial_Marketing_and_Purchasing_IMP_Journal_Vol_7_Issue_3_pp/links/552eda6b0cf2acd38cbbd966/Kenny-B-and-J-Fahy-2013-The-Role-of-Tie-Strength-Relational-Capability-and-Trust-in-the-International-Performance-of-High-Tech-SMEs-The-Industrial-Marketing-and-Purchasing-IMP-Journal-Vol-7-Is.pdf?origin=publicationDetail&_sg%5B0%5D=sZ90unbNA8KhAr59X2rRJ9QPNJwZSFvZ1hcqUgwkLd1KGHj9-hyTBoPihQwQMlnD_vP0jmE-ZWAT0fvo2Df5Iw.Mna6VQfdWnbgfrLMDMo3pmjPhDYBDbhNYO0JksHmyk022HG9L0IAKOaDVlSnDdgZIent0ebAAZiBOEt5DyKNBw&_sg%5B1%5D=aZB7BUQ0JSkooFOH4rhDg_h8ffG7pPw_s35OC-b0KdjQFNM6k9XKN1__w2btL27G5Q9Tj0Dlk9qdHDgty37n-b-nfNokvMI5vVrV99Pnu_V0.Mna6VQfdWnbgfrLMDMo3pmjPhDYBDbhNYO0JksHmyk022HG9L0IAKOaDVlSnDdgZIent0ebAAZiBOEt5DyKNBw&_iepl=&_rtd=eyJjb250ZW50SW50ZW50IjoibWFpbk10ZW0ifQ%3D%3D)

Khvatova, T., Block, M., Zhukov, D., & Lesko, S. (2016). How to measure trust: the percolation model applied to intra-organisational knowledge sharing networks. *Journal of Knowledge Management*, 20(5), 918–935. <https://doi.org/10.1108/jkm-11-2015-0464>

Klein, L. L., Bortolaso, I. V., & Minà, A. (2021). The impact of social features underlying inter-organizational networks on learning: insights from Brazilian evidence. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 26(9), 1556-1569. <https://doi.org/10.1108/jbim-01-2020-0058>

- Klijn, E. H., Edelenbos, J., & Steijn, B. (2010). Trust in Governance Networks. *Administration & Society*, 42(2), 193–221. <https://doi.org/10.1177/0095399710362716>
- Klijn, E. H., Koppenjan, J., & Termeer, K. (1993). Van beleidsnetwerken naar netwerkmanagement. Een theoretische verkenning van managementstrategieën in netwerken. *Beleid en Maatschappij*, 20(5), 230–243.
- Klijn, E. H., Sierra, V., Ysa, T., Berman, E., Edelenbos, J., & Chen, D. Y. (2015). The Influence of Trust on Network Performance in Taiwan, Spain, and the Netherlands: A Cross-Country Comparison. *International Public Management Journal*, 19(1), 111–139. <https://doi.org/10.1080/10967494.2015.1115790>
- Koivunen, A., & Vuorelma, J. (2022). Trust and authority in the age of mediatised politics. *European Journal of Communication*, 37(4), 393–408. <https://doi.org/10.1177/02673231211072653>
- Koza, M. P., & Lewin, A. Y. (1998). The Co-Evolution of Strategic Alliances. *Organization Science*, 9(3), 255–264. <https://doi.org/10.1287/orsc.9.3.255>
- Laihonen, H., & Pekkola, S. (2016). Impacts of using a performance measurement system in supply chain management: a case study. *International Journal of Production Research*, 54(18), 5607–5617. <https://doi.org/10.1080/00207543.2016.1181810>
- Lucidarme, S., Babiak, K., & Willem, A. (2018). Governmental power in elite sport networks: a resource-dependency perspective. *European Sport Management Quarterly*, 18(3), 348–372. <https://doi.org/10.1080/16184742.2017.1405998>
- Mac McCullough, J., Eisen-Cohen, E., & Salas, S. B. (2016). Partnership capacity for community health improvement plan implementation: findings from a social network analysis. *BMC Public Health*, 16(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-016-3194-7>
- Mair, P. (2008). Concepts and concept formation. In D. Della Porta & M. Keating (Red.), *Approaches and Methodologies in the Social Sciences: A Pluralist Perspective* (pp. 177-197). Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511801938.011

- Majoor, S. (2010). Voorbij de beheersing? Bijdragen aan de stadsontwikkeling in Amsterdam. University of Amsterdam.
https://pure.uva.nl/ws/files/1325888/105222_pmb_voorbijdebeheersing.pdf#page=11
- Mathews, M. B. (2013). *The sources of trust: An empirical study of trust and suspension in the Arve valley industrial district* [proefschrift, University of Chester]. ChesterRep.
<https://chesterrep.openrepository.com/cdr/handle/10034/326103>
- Mayer, R. C., Davis, J. H., & Schoorman, F. D. (1995). An Integrative Model Of Organizational Trust. *Academy of Management Review*, 20(3), 709–734.
<https://doi.org/10.5465/amr.1995.9508080335>
- McEvily, B., & Tortoriello, M. (2011). Measuring trust in organisational research: Review and recommendations. *Journal of Trust Research*, 1(1), 23–63.
<https://doi.org/10.1080/21515581.2011.552424>
- Michalski, M., Montes, J. L., & Narasimhan, R. (2019). Relational asymmetry, trust, and innovation in supply chain management: a non-linear approach. *The International Journal of Logistics Management*, 30(1), 303–328. <https://doi.org/10.1108/ijlm-01-2018-0011>
- Minarikova, D., Mumdziev, N., Griessmair, M., & Windsperger, J. (2019). The bright side and dark side of trust: The mediating effect of franchisor trust on performance. *Managerial and Decision Economics*, 30(1), 116–129. <https://doi.org/10.1002/mde.3097>
- Moeller, K. (2010). Partner selection, partner behavior, and business network performance. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 6(1), 27–51.
<https://doi.org/10.1108/18325911011025687>
- Opolski, K., Modzelewski, P., & Kocia, A. (2019). Interorganizational Trust and Effectiveness Perception in a Collaborative Service Delivery Network. *Sustainability*, 11(19), 5217.
<https://doi.org/10.3390/su11195217>

- Pesämaa, O., & Hair, J. F. (2008). Cooperative Strategies for Improving the Tourism Industry in Remote Geographic Regions: An Addition to Trust and Commitment Theory with one Key Mediating Construct. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 8(1), 48–61. <https://doi.org/10.1080/15022250701880695>
- Piricz, N. (2018). Affecting determinants of trust in business relationships. *Serbian Journal of Management*, 13(2). <https://doi.org/10.5937/sjm13-16649>
- Provan, K. G., Fish, A., & Sydow, J. (2007). Interorganizational Networks at the Network Level: A Review of the Empirical Literature on Whole Networks. *Journal of Management*, 33(3), 479–516. <https://doi.org/10.1177/0149206307302554>
- Provan, K. G., & Kenis, P. (2007). Modes of Network Governance: Structure, Management, and Effectiveness. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(2), 229–252. <https://doi.org/10.1093/jopart/mum015>
- Provan, K. G., & Milward, H. B. (1995). A Preliminary Theory of Interorganizational Network Effectiveness: A Comparative Study of Four Community Mental Health Systems. *Administrative Science Quarterly*, 40(1), 1. <https://doi.org/10.2307/2393698>
- PRISMA. (z.d.). *PRISMA 2020 flow diagram for new systematic reviews which included search of databases and registers only*. http://prisma-statement.org/documents/PRISMA_2020_flow_diagram_new_SRs_v1.docx
- Raab, J., & Kenis, P. (2009). Heading Toward a Society of Networks. *Journal of Management Inquiry*, 18(3), 198–210. <https://doi.org/10.1177/1056492609337493>
- Riche, C., Aubin, D., & Moyson, S. (2020). Too much of a good thing? A systematic review about the conditions of learning in governance networks. *European Policy Analysis*, 7(1), 147–164. <https://doi.org/10.1002/epa2.1080>
- Rotter, J. B. (1980). Interpersonal trust, trustworthiness, and gullibility. *American Psychologist*, 35(1), 1–7. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.35.1.1>

- Rutten, R. (2017). Knowledge Creation in Temporary Organizations. In Peris-Ortiz, M., & Ferreira, J. (Red.), *Cooperative and Networking Strategies in Small Business. Innovation, Technology, and Knowledge Management* (pp. 175-195). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-44509-0_1
- Scharwächter, V. (2022). Operationaliseren van Concepten | Stappenplan & Voorbeelden. *Scribbr*. <https://www.scribbr.nl/scriptie-structuur/stappenplan-operationaliseren/>
- Schreier, C., Scherrer, S., Udomkit, N., & Farrar, J. (2020). Trustworthy Small and Medium-sized Enterprise Network Partners: Small and Medium-sized Enterprise Partnerships in the International Entrepreneurial Process. *Global Business Review*, 21(1), 88–107. <https://doi.org/10.1177/0972150919850414>
- Siddiki, S., Kim, J., & Leach, W. D. (2017). Diversity, Trust, and Social Learning in Collaborative Governance. *Public Administration Review*, 77(6), 863–874. <https://doi.org/10.1111/puar.12800>
- Spralls, S. A., Hunt, S. D., & Wilcox, J. A. (2011). Extranet Use and Building Relationship Capital in Interfirm Distribution Networks: The Role of Extranet Capability. *Journal of Retailing*, 87(1), 59–74. <https://doi.org/10.1016/j.jretai.2010.09.001>
- Turney, S. (2022, 1 september). *Systematische Review | Stappenplan & Voorbeeld*. Scribbr. <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/systematische-review/>
- Ulbrich, S., Troitzsch, H., Van Den Anker, F., Plüss, A., & Huber, C. H. (2009). Collaborative Capability of Teams in Network Organizations. In Camarinha-Matos, L.M., Paraskakis, I., & Afsarmanesh, H. (Red.) *IFIP Advances in Information and Communication Technology* (pp. 149-156). Springer.
- Van de Walle, S., & Wassenaar, T. (2014). Coördinatie binnen de overheid: Overzicht van trends en literatuur, en implicaties voor verantwoording en responsiviteit. Raad voor het Openbaar Bestuur. <https://www.raadopenbaarbestuur.nl/binaries/raad-openbaar->

bestuur/documenten/publicaties/2015/10/01/sturen-en-
 verbinden/Herro_rapport_coordinatie_201410.pdf

- Van Delden, P. (2009). *Samenwerking in de publieke dienstverlening: Ontwikkelingsverloop en resultaten* [Proefschrift, Universiteit van Tilburg]. Tilburg University Research Portal. https://pure.uvt.nl/ws/portalfiles/portal/1111121/SAMENWERKING_IN_DE_PUBLIEKE_DIENSTVERLENING_CONCEPTUALISERINGF_6_aug.pdf
- Van Thiel, S. (2015). *Bestuurskundig onderzoek*. Uitgeverij Coutinho.
- Vihma, P., & Toikka, A. (2021). The limits of collaborative governance: The role of inter-group learning and trust in the case of the Estonian “Forest War”. *Environmental Policy and Governance*, *31*(5), 403–416. <https://doi.org/10.1002/eet.1952>
- Wang, M., & Yang, Y. (2022). An empirical analysis of the supply chain flexibility using blockchain technology. *Frontiers in Psychology*, *13*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1004007>
- Windsperger, J., & Gorovaia, N. (2011). Knowledge attributes and the choice of knowledge transfer mechanism in networks: the case of franchising. *Journal of Management & Governance*, *15*(4), 617–640. <https://doi.org/10.1007/s10997-009-9126-5>
- Yuan, M., Zhang, X., Chen, Z., Vogel, D., & Chu, X. (2009). Antecedents of Coordination Effectiveness of Software Developer Dyads From Interacting Teams: An Empirical Investigation. *IEEE Transactions on Engineering Management*, *56*(3), 494–507. <https://doi.org/10.1109/tem.2008.927819>
- Ziggers, G.W., & G. Duysters. (2004). *Alliance capabilities and relational capital: An integrated perspective*. Nijmegen School of Management. https://www.researchgate.net/profile/Gerrit-Ziggers/publication/254855606_Alliance_capabilities_and_relational_capital_an_integrated_perspective/links/5540a23f0cf29680de9de5bd/Alliance-capabilities-and-relational-capital-an-integrated-perspective.pdf?origin=publicationDetail&_sg%5B0%5D=SW6kaSH3PSEBZhLV2dFwm9cz

NoQVeXuJ6is-

yuteuF3lchM4cOK_6MVkATwKqQYK3GDICDNnuR8xL9Ob3luZhA.oElztNI36oFn8EdU

WPb8klnvCqFCigC_XWvLRAPcqNnCMAMQ3vD63E56MpEJbo5Tznkge8Nd_MIwX581F

Ru-

Qw&_sg%5B1%5D=9DqCr6ZQNwTB13m3TpefdfSZx50E7NZ2L14pn0bVsMqWh7uMrvbE

xZ9LFjC_NJhYCGFz6IKgjI5K0AGULBBOg9CCrNR69E9lik6Gviim7OsK.oElztNI36oFn8E

dUWPb8klnvCqFCigC_XWvLRAPcqNnCMAMQ3vD63E56MpEJbo5Tznkge8Nd_MIwX58

1FRu-Qw&_iepl=&_rtd=eyJb250ZW50SW50ZW50IjoibWFpbkl0ZW0ifQ%3D%3D

Hoofdstuk 7: Bijlagen

Bijlage 1: Ingevuld analysekader

Publicatie	Gehanteerde conceptualisering vertrouwen tussen netwerkpartners	Gehanteerde operationalisering		
		Gehanteerde indicatoren		Gehanteerde methode(n) van dataverzameling
		Indicatoren	Bron indicatoren	
(Moeller, 2010)	<p>Moeller (2010) conceptualiseert vertrouwen als volgt:</p> <p>as consisting of actions that (a) increase one's vulnerability, (b) to another who is not under one's control, (c) in a situation in which the penalty (disutility) one suffers if the other that abuses that vulnerability is greater than the benefit (utility) one gains if the other does not abuse that vulnerability (Moeller, 2010. p. 34).</p>	<ul style="list-style-type: none"> Eerlijkheid Informatiedeling Openheid Voldoen aan verwachtingen 	<p>Vertrouwen is gemeten op basis van drie items:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kennis wordt openlijk gedeeld over organisatonele grenzen. Problemen en conflicten worden openlijk geadresseerd. De netwerkpartners vervullen hun taken, ook als ze niet worden gecontroleerd. 	<p>Er is een enquête uitgezet waarin vertrouwen is gemeten op basis van drie items.</p> <p>Alle items zijn gemeten met gebruik van een vijf-punts Likertschaal</p>
(Schreier et al., 2020)	<p>In dit artikel werd de betekenis en het belang van vertrouwen onderzocht. Dit is onderzocht door het afnemen van interviews en er is geen specifieke conceptualisering gehanteerd door de auteur.</p>	<p>Van tevoren zijn er geen concrete indicatoren van vertrouwen opgesteld door de auteurs. De auteurs onderzochten wat voor betekenis en belang de respondenten gaven aan vertrouwen.</p>	<p>Er zijn van tevoren geen indicatoren van vertrouwen gehanteerd door de auteurs. In de interviews kwamen verschillende indicatoren naar voren.</p> <p>Bijvoorbeeld het behandelen van elkaar als vrienden en geven en nemen.</p>	<p>Kwalitatieve interviews</p>
(Pesämaa & Hair, 2008)	<p>Een duidelijke conceptualisering is niet gehanteerd door de auteurs.</p> <p>Wel stellen de auteurs dat vertrouwen persoonlijke relaties betreft die zijn gebaseerd op eerdere ervaringen en te</p>	<ul style="list-style-type: none"> Eerlijkheid; Verwachtingen ten opzichte van de netwerkpartner Betrouwbaarheid Gedeelde waarden 	<p>Vertrouwen is gemeten op basis van drie items:</p> <ol style="list-style-type: none"> Hoe belangrijk is het dat mijn netwerkpartners eerlijk tegen mij zijn? Hoe belangrijk is het dat ik veel vertrouwen 	<p>Er is een enquête uitgezet die is beantwoord door 99 individuen.</p> <p>In deze enquête is vertrouwen gemeten op basis van vier</p>

	<p>maken hebben met eerlijkheid en vertrouwen. Daarnaast stellen ze dat het bedrijven stimuleert om op afhankelijk te zijn van elkaar in uitwisselingsrelaties.</p>		<p>(confidence) heb in mijn netwerkpartners?</p> <p>3. Hoe belangrijk is wederzijds vertrouwen in het ontwikkelen van relaties met mijn netwerkpartners?</p> <p>4. Hoe belangrijk is het dat ik erop kan vertrouwen dat mijn netwerkpartners dezelfde waarden hebben?</p> <p>Het is belangrijk om te vermelden dat confidence vaak als dimensie van vertrouwen wordt gebruikt in de Engelse literatuur. In het Nederlandse worden beide concepten vertaald naar vertrouwen, maar in het Engels dekken ze een andere lading.</p>	<p>items. De items zijn gemeten door gebruik te maken van een 5-punts Likertschaal.</p>
<p>(Chakraborty, 2019)</p>	<p>Chakraborty (2019) conceptualiseert vertrouwen als volgt: “The extent to which the network actors fulfil the promises they make to their transaction partners and respond with understanding and honesty at times of crisis; thereby holding a promise of support and dependability” (p. 402).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Betrouwbaarheid • Eerlijkheid 	<p>Vertrouwen is gemeten op basis van vier items, zijnde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Onze leveranciers zijn eerlijk wanneer problemen optreden; 2. Houden zich normaliter aan hun gewoonten; 3. Reageren begripvol wanneer problemen worden gedeeld; 4. Zijn betrouwbaar wanneer het komt op urgente zaken. 	<p>Er is een enquête uitgezet waarin vertrouwen is gemeten op basis van vier items. Deze vier items zijn gemeten met gebruik van 5-punts Likertschaal.</p>
<p>(Hoffmann et al., 2010)</p>	<p>Hoffmann et al. (2010) conceptualiseren vertrouwen als volgt: “trust can be interpreted as a positive expectation</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Integriteit • Betrouwbaarheid 	<p>Vertrouwen is gemeten op basis van vijf items, zijnde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. We geloven in de welwillendheid en morele integriteit van onze 	<p>Er is een enquête uitgezet waarin vertrouwen is gemeten op basis van vier items. Deze vier</p>

	regarding the degree of opportunistic behaviour. In other words, the estimated probability that the exchange partner will lie, steal, cheat, etc. is relatively low” (p. 103).		<p>(potentiële) partner;</p> <p>2. De (potentiële) partner is altijd evenwichtig en zorgzaam geweest jegens ons tijdens onderhandelingen over de samenwerking;</p> <p>3. Op basis van onze ervaringen uit eerdere samenwerkingen met de (potentiële) partner en/of zijn reputatie, waren we er zeker van dat de partner betrouwbaar was en zich zou houden aan de gemaakte beloftes;</p> <p>4. We maakten ons geen zorgen dat de partner misbruik zou maken van onze afhankelijkheid.</p>	items zijn gemeten met het gebruik van een 5-punts Likertschaal.
(Gulati & Nickerson, 2008)	Gulati en Nickerson (2008) hanteren de volgende conceptualisering:”Broadly defined, interorganizational trust is an organization’s expectation that another firm will not act opportunistically” (p. 688).	<ul style="list-style-type: none"> • Eerlijkheid • Onpartijdigheid • Integriteit 	<p>De volgende drie items zijn gebruikt om vertrouwen te meten:</p> <p>1. De vraag of de andere actor altijd onpartijdig is geweest in onderhandelingen;</p> <p>2. De vraag of je leverancier winst zal maken ten koste van jou;</p> <p>3. De vraag of je vertrouwt dat deze leverancier je eerlijk behandelt.</p>	Er is een enquête afgenomen waarin vertrouwen is gemeten op basis van drie items. Deze items zijn gemeten met het gebruik van een 70-punts Likertschaal.
(Hakanen et al., 2016)	Hakanen et al. (2016) conceptualiseren vertrouwen als volgt: “Trust is defined in a dictionary as a firm belief in the reliability, trust and strength of a person: a confident	<ul style="list-style-type: none"> • Integriteit • Competenties • betrokkenheid 	De interviews operationaliseerden door de respondenten vragen te stellen de gepercipieerde integriteit, bekwaamheid en betrokkenheid van netwerkpartners.	Casestudy, waarbij er voornamelijk interviews zijn afgenomen en daarnaast zijn er ongestructureerde observaties gehouden.

	expectation and a reliance on the truth of a statement without examination” (p. 46).			
(Herz et al., 2016)	Herz et al. (2016) conceptualiseren vertrouwen als volgt: “the franchisor's willingness to be vulnerable to the actions of the franchisee based on the expectation that the franchisee will perform a particular action important to the franchisor, irrespective of the ability to monitor or control the network partner” (p, 974).	<ul style="list-style-type: none"> • Openheid • Eerlijkheid • Vertrouwen • informatiedeling 	Vertrouwen is gemeten op basis van vier items, zijnde: <ol style="list-style-type: none"> 1. De samenwerking is gebaseerd op partnership bias; 2. Er wordt meer informatie uitgewisseld dan formeel is afgesproken; 3. Er is veel vertrouwen tussen ons en de netwerkpartners; 4. Er is een sfeer van openheid en eerlijkheid tussen ons en de partners. 	Een enquête waarbij vertrouwen is gemeten op vier items. Er is gebruik gemaakt van een 7-punts Likertschaal
(Dudau et al., 2020)	Dudau et al. (2020) hanteren niet een expliciete conceptualisering, maar stellen wel dat de volgende veelal geaccepteerd is in de literatuur: the willingness of a party to be vulnerable to the action of another party based on the expectation that the other party will perform a particular action important to the trustor, irrespective to the ability to monitor or control the other party. (Dudau et al., 2020, p. 8).	<ul style="list-style-type: none"> • Gezamenlijke doelen 	De auteurs hebben de opvattingen van de respondenten geanalyseerd met gebruik van thematische analyse	Case study Archiefonderzoek interviews
(Wang & Yang, 2022)	Wang en Yang (2022) conceptualiseren vertrouwen als volgt: “Partners with supply chain trust will abide by the commitments of both parties and	<ul style="list-style-type: none"> • Onderlinge afhankelijkheid • Verwachtingen van handelen netwerkpartner 	Vertrouwen is gemeten op basis van negen items, zijnde: <ol style="list-style-type: none"> 1. We denken dat onze partners normaliter onze belangen in acht nemen bij 	Er is een enquête afgenomen waarbij vertrouwen is gemeten met negen items op basis van een 7-

	will not increase their interests at the expense of the interests of both parties” (p. 03).	<ul style="list-style-type: none"> • Het in acht nemen van elkaars belangen • Rekening houden met elkaars belangen; • Houden aan beloftes • Competenties 	<p>het nemen van grote besluiten;</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. We verwachten dat onze partners niet handelen in hun belang wanneer dit ten koste gaat van andere belangen; 3. Onze partners houden zich aan hun belofte; 4. We denken dat onze partners zich aan hun samenwerkingsbeloften kunnen maken ten opzichte van onze firma; 5. We denken dat onze partners klaar staan om ons assistentie en hoogwaardige ondersteuning te bieden; 6. Onze partners voorzien ons meestal met producten van een hoge kwaliteit; 7. We verwachten dat onze partners beslissingen nemen die in lijn zijn met de regels; 8. Onze firma heeft een sterke vertrouwensband met die van onze partners; 9. We verwachten dat onze partners zich aan hun contract kunnen houden. 	punts Likertschaal.
(Fritsch & Kauffeld-Monz, 2010)	Er is geen expliciete conceptualisering van vertrouwen gegeven.	<ul style="list-style-type: none"> • Eerlijkheid • Vertrouwen 	Is er eerlijkheid en vertrouwen tussen de netwerkpartners?	Er is een enquête uitgezet waarin vertrouwen is gemeten op één item op basis van een 5-punts Likertschaal.
(Spralls et al., 2011)	Spralls et al. (2011) conceptualiseren vertrouwen als volgt:	<ul style="list-style-type: none"> • Integriteit • Betrouwbaarheid 	Ik geloof dat mijn netwerkpartners:	Een enquête waarbij vertrouwen is

	<p>“Trust is the degree to which network partners have confidence in the reliability and integrity of others linked by the extranet” (p. 63).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vertrouwen (confidence) • Competenties 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Partners zijn waar ik vertrouwen (confidence) in heb; 2. Integere partners zijn; 3. Capabele partners zijn; 4. Competente partners zijn; 5. Betrouwbare partners zijn; 6. Trouwe partners zijn 7. Partners zijn waar ik van kan verwachten dat ze het juiste doen; 8. Onbetrouwbare partners zijn, 	<p>gemeten op acht items, door gebruik te maken van een 7-punts Likertschaal.</p>
<p>(Windsperger & Gorovaia, 2011)</p>	<p>De auteurs hanteren geen conceptualisering van vertrouwen. Dit kan te maken hebben met het feit dat vertrouwen in dit onderzoek als controlevariabele wordt gebruikt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Openheid • Oprechtheid • Samenwerking • Eerlijkheid 	<p>De gehanteerde items om vertrouwen te meten zijn:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Er is een hoge mate van vertrouwen tussen ons en de franchiser; 2. Er is een sfeer van oprechtheid en eerlijkheid; 3. De samenwerking is op basis van partnership bias. 	<p>Er is een enquête uitgezet waarin vertrouwen is gemeten op basis van drie items. Deze drie items konden door respondenten worden beoordeeld door middel van een 7-punts Likertschaal.</p>
<p>(Minarikova et al., 2019)</p>	<p>Minarikova et al. (2019) conceptualiseren vertrouwen als volgt: “Knowledge-based trust refers to the perception of a partner's trustworthiness based on information accumulated over a period of time, that is, an experience-based expectation that individuals will not behave opportunistically when having the opportunity to do so” (p. 118).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Informatie • Openheid • Eerlijkheid • Vertrouwen • Samenwerking 	<p>De items om vertrouwen te meten zijn:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Samenwerking op basis van partnerschap; 2. Er wordt meer informatie uitgewisseld dan aanvankelijk is afgesproken; 3. Vertrouwen tussen ons en de partners; 4. Een sfeer van openheid en eerlijkheid tussen partners. 	<p>Er is een enquête uitgezet waarin vertrouwen is gemeten op vier items. De respondent kon deze vier items beantwoorden door gebruik te maken van een 7-punts Likertschaal.</p>

<p>(Gausdal & Hildrum, 2012)</p>	<p>Gausdal en Hildrum (2012) hanteren de volgende conceptualisering van vertrouwen: “Trust in people entails the willingness to submit to the risk that they may fail us, with the expectation that they will not, or the neglect or lack of awareness of the possibility that they will not” (p. 17).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Open sfeer • Veiligheid • Delen van informatie • reputatie 	<p>Gausdal en Hildrum operationaliseren vertrouwen door in de resultaten van de interviews een open sfeer, een gevoel van veiligheid, informatiedeling en de beoogde reputatie van de trustor als indicatoren te hanteren.</p>	<p>De onderzoeksmethode betrof directe participatie. Het doel van de auteurs was om dialogen te faciliteren en op vertrouwen gebaseerde relaties tussen mensen in netwerken.</p> <p>Vertrouwen is daarnaast gemeten door kwalitatieve interviews te houden.</p>
<p>(Mathews, 2013)</p>	<p>Mathews (2013) conceptualiseert vertrouwen als volgt:</p> <p>the willingness of a party to be vulnerable to the actions of another party based on the expectation that the other will perform a particular action important to the trustor, irrespective of the ability to monitor and control that other party. (Mathews, 2013, p. 100).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Risico • competentie 	<p>De semigestructureerde interviews zijn afgenomen aan de hand van een topiclijst.</p> <p>In de resultaten keek de auteur naar verschillende indicatoren van vertrouwen, namelijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Risico • Manifestaties van vertrouwen • Manifestaties van wantrouwen • Competenties 	<p>Semigestructureerde interviews</p>
<p>(Klein et al., 2021)</p>	<p>Klein et al. (2021) hanteren de volgende conceptualisering: “the promise of another can be relied on and that, in unforeseen circumstances, the other will act in a spirit of cooperation with the trustor.” (p. 1558).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Eerlijkheid • Betrouwbaarheid • Openheid • Gedrag netwerkpartner 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ik geloof dat mijn partners op een eerlijke wijze handelen met me. 2. Mijn partners in het netwerk respecteren de vertrouwelijkheid van de informatie. 3. Mijn partners in het netwerk houden zich aan hun woord. 4. Het gedrag van de andere netwerkpartners 	<p>10-punts Likertschaal is gebruikt in een enquête. Vertrouwen is gemeten op basis van vijf items.</p>

			<p>leidt tot meer vertrouwen.</p> <p>5. Over het algemeen zijn mijn netwerkpartners open tegen me.</p>	
(Ulbrich et al., 2009)	De auteurs hebben geen conceptualisering van vertrouwen gegeven.	<ul style="list-style-type: none"> • Open staan tot discussie 	In de interviews is gevraagd of de netwerkpartners het idee hebben dat hun partners open staan voor discussies.	Er zijn semigestructureerde interviews afgenomen.
(Vihma & Toikka, 2021)	Vihma en Toikka (2021) hanteren de volgende conceptualisering: “willingness of a party to be vulnerable to the actions of another based on the expectation that the other will perform a particular action important to the trustor, irrespective of the ability to monitor or control that other party” (p. 405).	<ul style="list-style-type: none"> • Rekening houden met belangen 	<p>1. Hoeveel vertrouwen heb je erin dat de organisatie jouw belangen in overweging nemen als het beleid volledig hun verantwoordelijkheid was?</p>	<p>Enquête, de auteurs specificeren niet wat voor schaal ze hebben gebruikt voor vertrouwen.</p> <p>Daarnaast zijn er semigestructureerde interviews afgenomen.</p>
(Kenny & Fahy, 2013)	Er is geen specifieke conceptualisering gehanteerd door de auteurs.	<ul style="list-style-type: none"> • Eerlijkheid • Oprechtheid • Competentie • Hetzelfde doel nastreven • Informatieeling 	<p>1. Ze zijn competent in de gebieden waar we interacteren;</p> <p>2. Ze hebben het vermogen om bij te dragen in samenwerkingsprojecten;</p> <p>3. We vertrouwen erop dat ze zullen handelen in het beste belang voor onze firma;</p> <p>4. Ze delen dezelfde doelen en waarden als ons;</p> <p>5. Ze zijn eerlijk en oprecht in het delen van informatie.</p>	Een enquête waar vertrouwen is gemeten op vijf items. Er is een 7-punts Likertschaal gebruikt.
(Arroyo & Puente-Díaz, 2023)	Arroyo en Puente-Díaz (2023) hanteren de volgende conceptualisering van vertrouwen:	<ul style="list-style-type: none"> • Eerlijkheid • Betrouwbaarheid • Gelijkheid 	<p>1. We zijn altijd eerlijk tegen onze partners;</p> <p>2. Sales vertrouwt erop dat wij het juiste doen;</p> <p>3. We handelen altijd op basis van</p>	Vertrouwen is gemeten in een enquête door gebruik te maken van vier items.

	the willingness of a party to be vulnerable to the actions of another party based on the expectation that the other will perform a particular action important to the trustor, irrespective of the ability to monitor or confront that other party. (Arroyo & Puente-Díaz, 2023, p. 123)		het samenwerkingsidee; 4. Een gezonde geven en nemen relatie bestaat tussen onze firma en partners.	De items zijn gemeten met een 5-punts Likertschaal
(Michalski et al., 2019)	De auteurs geven geen conceptualisering van vertrouwen.	<ul style="list-style-type: none"> • Eerlijkheid • Informatiedeling • Betrouwbaarheid • Integriteit • Samen problemen oplossen 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De bereidheid om informatie te delen over kosten en winst; 2. Het delen van kennis met partners; 3. Het vertrouwen in de betrouwbaarheid en integriteit van de partner; 4. Het oplossen van problemen met afspraken; 5. De suggesties van de partner zijn eerlijk en kloppen. 	Vertrouwen is gemeten in een enquête op basis van vijf items. De vijf items zijn gemeten door gebruik te maken van een 7-punts Likertschaal
(Mac McCullough et al., 2016)	Mac McCullough et al. (2016) hanteren de volgende conceptualisering van vertrouwen: “the extent to which an organization was judged by other HIPMC members as being reliable in following through on commitments, as having a shared vision with the HIPMC, and as being open to discussion” (p. 4).	<ul style="list-style-type: none"> • Betrouwbaarheid • Het ondersteunen van de (gezamenlijke) missie • Openstaan tot discussie 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De organisatie is betrouwbaar 2. De organisatie support de missie 3. De organisatie staat open voor discussie. 	Vertrouwen is gemeten door gebruik te maken van een enquête. Vertrouwen is gemeten op basis van drie items, die gemeten werden op een 4-punts schaal.
(Fink & Kessler, 2009)	<ul style="list-style-type: none"> • Fink en Kessler (2009) hanteren de volgende conceptualisering: “as 	<ul style="list-style-type: none"> • Reputatie • Transparantie • Samenwerking 	De items waren gebaseerd op: <ol style="list-style-type: none"> 1. Reputatie 2. Bekendheid 	Er is een enquête uitgezet waarin Maxim-based trust is gemeten op basis van 20

	<p>the response of an actor (an individual, not an organization) to subjective uncertainty regarding the interaction partner's behaviour” (pp. 472-473).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Duidelijke communicatie • Openheid 	<ol style="list-style-type: none"> 3. Persoonlijke relaties 4. Het verleden van de actor 5. Geen kortetermijnperspectief 6. Zelf restrictie 7. De bereidheid om een risico te nemen 8. Frustratie 9. Tolerantie; 10. Self-exposure 11. Een sprong in het diepe 12. Georganiseerde relaties 13. Samenwerkend gedrag 14. Autonomie 15. Gelijkheid 16. De mogelijkheid tot eenzijdig/egoïstisch gedrag; 17. Communicatie 18. Doorzettingsvermogen; 19. Transparantie 20. De intensiteit van de relatie 	<p>items. De items werden gemeten door gebruik te maken van een 4-punts schaal.</p>
<p>(Rutten, 2017)</p>	<p>Rutten (2017) stelt dat vertrouwen in het algemeen refereert aan het feit dat partners moeten vertrouwen op elkaars goede intenties.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Verwachtingen handelen partner • Intenties 	<ol style="list-style-type: none"> 1. In welke mate waren doelen in het project duidelijk? 2. Tot welke mate verwachtte je dat opportunisme je partners motiveerde? 	<p>Er is een enquête uitgezet waarin vertrouwen is gemeten op basis van twee items. Deze items werden gemeten met een 5-punts Likertschaal</p>
<p>(Czakoń & Czernek, 2016)</p>	<p>De auteurs hanteren niet expliciet een conceptualisering, maar stellen dat vertrouwen normaliter is gezien als een manier om het gedrag van anderen te voorspellen. Ze vragen daarnaast in interviews wat respondenten verstaan onder vertrouwen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Reputatie van netwerkpartner; • Beoogde legitimiteit van netwerkpartner 	<p>De auteurs hebben vertrouwen geoperationaliseerd door aan de hand van de gegeven indicatoren te bepalen of netwerkpartners betrouwbaar zijn.</p>	<p>Casestudy, waarbij er wordt gekeken naar de beslissingen genomen door individuen in het bestudeerde proces.</p> <p>Daarnaast zijn er interviews afgenomen.</p>

<p>(Opolski et al., 2019)</p>	<p>De auteurs bespreken verschillende conceptualiseringen van vertrouwen, maar hanteren zelf geen expliciete conceptualisering. Ze komen uiteindelijk tot de conclusie dat vertrouwen de mate is waarin iemand een risico durft te nemen ten opzichte van een ander.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Informatiedeling • Competenties netwerkpartners 	<p>Er werd gevraagd aan de respondenten wat zij zagen als factoren van vertrouwen. Vervolgens zijn deze factoren gebruikt in de tweede fase van het onderzoek om vertrouwen te meten. Deze factoren zijn verwerkt in een vragenlijst.</p> <p>De factoren waren:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De mogelijkheid om informatie te verkrijgen; 2. Het aantal contactmomenten; 3. De kennis van medewerkers (netwerklede(n)); 4. De compleetheid en correctheid van verkregen documenten; 5. Commitment; 6. Snelheid van handelingen. 	<p>Het onderzoek is in twee fasen uitgevoerd. In de eerste fase zijn er diepte-interviews afgenomen en in de tweede fase zijn er gestructureerde interviews afgenomen.</p> <p>Daarnaast zijn er enquêtes afgenomen, maar het is niet duidelijk op welke manier in de enquêtes vertrouwen is gemeten.</p>
<p>(Hakanen & Häkkinen, 2015)</p>	<p>De auteurs onderzoeken interpersoonlijk vertrouwen, ze hanteren de volgende conceptualisering:</p> <p>“Interpersonal trust can be defined as a generalized expectancy held by an individual or a group that the word, promise, or verbal or written statement of another individual or group can be relied upon.” (Hakanen & Häkkinen, 2015, p. 250).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Integriteit • Kwetsbaarheid 	<p>De auteurs onderzoeken de betekenis van verschillende dimensies van interpersoonlijk vertrouwen.</p> <p>Er is door de auteurs geen topiclijst gegeven, maar indicatoren van interpersoonlijk vertrouwen waren:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Problemen in openheid en communicatie; 2. Het houden aan beloftes; 3. Geheime informatie vertrouwelijk houden; 4. Onzekerheden over belangrijke elementen; 5. Het belang van informele meetings. 	<p>De auteurs hebben een casestudy uitgevoerd in een netwerk van vier bedrijven. Het onderzoek is kwalitatief.</p> <p>De auteurs hebben thematische interviews afgenomen, wat onder semigestructureerde interviews valt. Door de auteurs is er geen topiclijst gegeven.</p>
<p>(Koivunen & Vuorelma, 2022)</p>	<p>De auteurs stellen dat relationeel vertrouwen een rationale afweging is</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oprechtheid • Eerlijkheid 	<p>De auteurs hanteren een frame waarin relationeel vertrouwen en moreel</p>	<p>Er is data verzameld uit journalistieke</p>

	<p>gebaseerd op de betrouwbaarheid van iemand anders. Vertrouwen wordt dan gezien als een strategische afweging.</p> <p>Moralistisch vertrouwen is gebaseerd op aspecten zoals oprechtheid, eerlijkheid en openheid.</p> <p>De auteurs hanteren geen expliciete conceptualisering, maar onderzoeken beide vormen van vertrouwen.</p>		<p>vertrouwen verschillende indicatoren hebben.</p> <p>Voor relationeel vertrouwen zijn de volgende indicatoren gehanteerd:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het uitvoeren van institutionele rituelen en praktijken; 2. Toewijding aan gedeelde normen van beleidsvoering en het delen van informatie; 3. Transparante communicatie met verschillende doelgroepen; 4. Het delen van informatie binnen het bestuurlijke netwerk. <p>Voor moreel vertrouwen zijn de volgende indicatoren gehanteerd:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het tonen van moreel karakter door zich te houden aan institutionele regels en normen; 2. Het openbaar toewijden aan de gedeelde morele waarden binnen het netwerk; 3. Het creëren van verhalen die affectief geladen en retorisch affectief zijn. 	<p>stukken en uit Twitter.</p> <p>De auteurs focusten zich in deze datasets op de verschillende opvattingen van vertrouwen.</p>
--	--	--	--	---

<p>(Holtgrave & Onay, 2017)</p>	<p>De auteurs hanteren geen expliciete conceptualisering van vertrouwen, maar stellen dat voor hun onderzoeksgroep geldt dat vertrouwen altijd een set van verwachtingen met betrekking tot een andere partij en de vervulling van haar waargenomen verplichtingen omvat.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vertrouwen • vriendschap 	<p>De auteurs hebben vertrouwen gemeten op basis van de volgende items:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mijn collega's en ik hebben een sterke persoonlijke band met de buitenlandse managementpartij; • De relatie tussen mijn firma en de buitenlandse partij is er een met een hoge mate van vertrouwen. 	<p>De auteurs hebben zeventien diepte-interviews afgenomen. Op basis daarvan zijn er items opgesteld om een enquête af te nemen waarin concepten werden gemeten op basis van een 4-punts Likertschaal.</p> <p>Vertrouwen werd gemeten op basis van twee items.</p>
<p>(Henry et al., 2012)</p>	<p>De auteurs hanteren geen expliciete conceptualisering van vertrouwen.</p>	<p>Er wordt niet helemaal duidelijk welke dimensies de auteurs hanteren, maar vertrouwen wordt gelinkt aan instemming, meningsverschillen, samenwerking en invloed.</p>	<p>De auteurs tonen niet aan welke items er worden gehanteerd om vertrouwen te meten.</p>	<p>Er zijn enquêtes afgenomen om verschillende methoden te testen. Hoe vertrouwen precies gemeten wordt, is echter niet duidelijk.</p>
<p>(Lucidarme et al., 2018)</p>	<p>De auteurs stellen dat in hun onderzoek vertrouwen was toegeschreven aan het vertrouwen (confidence) in andermans welwillendheid.</p> <p>Zij hanteerden echter geen conceptualisering van vertrouwen aan het begin van hun onderzoek, maar kwamen tot deze conclusie uit de resultaten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vertrouwen (confidence) 	<p>Vertrouwen is door respondenten genoemd tijdens de interviews, echter zijn er voorafgaand het onderzoek geen specifieke indicatoren voor vertrouwen vastgesteld door de auteurs.</p>	<p>De auteurs hebben een casestudy uitgevoerd. De data zijn in de casestudy op twee manieren vergaard, via semigestructureerde interviews en via tekstanalyses van overheidswebsites.</p>

<p>(Heffernan et al., 2018)</p>	<p>Heffernan et al. (2018) conceptualiseren vertrouwen als volgt: “Trust may be defined as a consumer’s expectation that an organisation will not behave in an opportunistic manner and that it will deliver its products at the quality expected by the consumer” (p. 230).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Integriteit • Betrouwbaarheid • Competenties 	<p>De auteurs meten vertrouwen op basis van vier items, zijnde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. We vertrouwen dat de andere actor competent is; 2. We geloven dat de andere actor betrouwbaar is; 3. We geloven dat de andere actor integer is; 4. We geloven dat de andere actor responsief is. 	<p>Er is een enquête afgenomen waarin vertrouwen is gemeten op vier items waarbij een 7-punts Likertschaal is gebruikt.</p>
<p>(Dang-Pham & Nkhoma, 2017)</p>	<p>De auteurs hanteren geen expliciete conceptualisering van vertrouwen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vriendschap • betrouwbaarheid 	<p>Om vertrouwen te meten, werd de volde vraag gesteld aan respondenten:</p> <p>Van welke van de volgende collega's zou u overwegen dat zij vertrouwde vrienden zijn, met wie u openlijk uw meningen zou kunnen bespreken of advies zou kunnen vragen over persoonlijke kwesties (bijvoorbeeld over familie, vriendschap, of hoe u in de cultuur van uw werkplek past)?</p>	<p>Er is een vragenlijst uitgezet waarin vertrouwen is gemeten op basis van één open vraag.</p>
<p>(Yuan et al., 2009)</p>	<p>Yuan et al. (2009) stellen dat vertrouwen een geloof, houding of verwachting is betreffende de waarschijnlijkheid dat de acties of uitkomsten van een andere actor acceptabel of in het belang van de actor zullen zijn. Ze hanteren echter geen expliciete conceptualisering.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • handelen actor • Competenties • Het in acht nemen van elkaars belangen 	<p>Vertrouwen werd door de auteurs op basis van de volgende items gemeten:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ik ga ervan uit dat hij of zij altijd handelt in mijn belangen; 2. Ik heb het gevoel dat hij of zij gaf om wat er met mij gebeurde; 3. Ik ga ervan uit dat hij of zij ervoor zorgt dat ik niet in gevaar kom; 4. Gezien zijn of haar geschiedenis, heb ik geen reden om niet te geloven in zijn of haar competenties; 5. Ik geloofde dat deze persoon zijn 	<p>Er is een enquête uitgezeten waarin vertrouwen is gemeten op basis van vijf items, de vijf items zijn gemeten met gebruik van een 7-punts Likertschaal.</p>

			of haar functie aanvliegt met toewijding en professionaliteit.	
(Piricz, 2018)	Piricz (2018) hanteert de volgende conceptualisering: "Trust is a psychological state comprising the intention to accept vulnerability based upon positive expectations of the intentions or behavior of another" (p. 282).	Het wordt niet duidelijk welke indicatoren er worden gehanteerd.	Er is niet duidelijk vermeld door de auteur welke indicatoren voor vertrouwen zijn gebruikt en hoe deze zijn verwerkt.	Er is een enquête uitgezet waarin vertrouwen is gemeten door gebruik te maken van een 7-punts Likertschaal.
(Gu et al., 2017)	Gu et al. (2017) conceptualiseren vertrouwen als volgt: "The extent to which relationship partners perceive each other as credible and benevolent" (p. 52).	<ul style="list-style-type: none"> • Competenties • Eerlijkheid • Beloften waarmaken • Oprechtheid • Betrouwbaarheid • Belangen in acht nemen 	<p>Vertrouwen is gemeten op basis van acht items, zijnde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Deze partner houdt zich altijd aan zijn beloften ten opzichte van ons bedrijf; 2. Deze partner is niet altijd eerlijk ten opzichte van ons; 3. We geloven de informatie die de partner met ons deelt; 4. Deze partner is oprecht betrokken met het succes van ons bedrijf; 5. Deze partner houdt net zoveel rekening met onze belangen als die van zichzelf wanneer hij belangrijke besluiten neemt; 6. We geloven dat deze partner onze belangen in acht neemt; 7. Deze partner is betrouwbaar; 8. We vinden het nodig om voorzichtig te zijn met deze partner. 	<p>Er is een enquête uitgezet waarin vertrouwen is gemeten op basis van acht items.</p> <p>Alle items zijn gemeten met een 7-punts Likertschaal.</p>

<p>(Cesinger et al., 2016)</p>	<p>Cesinger et al. (2016) conceptualiseren vertrouwen als volgt: the willingness of a party to be vulnerable to the actions of another party based on the expectation that the other will perform an action important to the trustor, irrespective of the ability to monitor or control that other party” (p. 587).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nakomen beloftes • vertrouwen 	<p>Vertrouwen is gemeten op basis van drie items, zijnde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Onze netwerkpartners houden zich aan hun beloften; 2. We kunnen ons netwerk volledig vertrouwen; 3. We zijn altijd onpartijdig geweest ten opzichte van onze netwerkpartners. 	<p>Er zijn telefonisch enquêtes afgenomen.</p> <p>Vertrouwen is in deze enquêtes afgenomen op basis van drie items. De items zijn gemeten met het gebruik van een 5-punts Likertschaal.</p>
<p>(Laihonen & Pekkola, 2016)</p>	<p>De auteurs hanteren geen expliciete conceptualisering van vertrouwen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • informatiedeling 	<p>In het onderzoek zijn interviews afgenomen. Tijdens de interviews is er niet specifiek gevraagd naar vertrouwen, maar is het genoemd door respondenten. Respondenten benoemden dat vertrouwen en informatie delen gecorreleerd waren Als indicator van vertrouwen kan informatie delen dus worden benoemd.</p>	<p>Er is een casestudy uitgevoerd door de auteurs waarin semigestructureerde interviews zijn afgenomen.</p>
<p>(Bönte, 2008)</p>	<p>Bönte (2008) hanteert de volgende conceptualisering van vertrouwen: ““as a mutual expectation that partners will not exploit the vulnerabilities created by cooperation” (p. 3).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vertrouwen • Betrouwbaarheid 	<p>Vertrouwen is gemeten op basis van vier items, zijnde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. In welke mate vertrouw jij je zaken- en samenwerkingspartners? 2. Hoeveel vertrouwen heb jij in nabije klanten? 3. Hoeveel vertrouwen heb jij in nabije leveranciers? 4. Hoeveel vertrouwen heb jij in verre leveranciers? 	<p>Er is een enquête uitgezet waarin vertrouwen is gemeten op basis van vier items. Er is een gebruik gemaakt van een 6-punts schaal.</p>